

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma / ylempi AMK

Eija Kiiski

VÄLINEITÄ YLÄKOULUN TYÖRAUHAN KEHITTÄMISEEN

Opinnäytetyö 2012

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma/ ylempi AMK

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen

EIJA KIISKI

Välineitä yläkoulun työrauhan kehittämiseen

Opinnäytetyö

58 sivua + 7 liitesivua

Työn ohjaaja

Yliopettaja Minna Veistilä

Toimeksiantaja

Virolahden yläaste

Kesäkuu 2012

Avainsanat

koulu, osallisuus, ratkaisukeskeisyys, työrauha

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää oppilaiden mielipiteitä ja kokemuksia yläkoulun työrauhasta. Tavoitteena oli löytää ne tekijät, joilla voidaan saavuttaa luokkaan paras mahdollinen työrauha. Tutkimukseen osallistui 7.- 9. luokan oppilaita 13, joista seitsemän oli tyttöjä ja kuusi poikia. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla oppilaita puolistrukturoidun haastattelulomakkeen avulla. Laadullinen tutkimusaineisto analysoitiin sisällönanalyysillä.

Tutkimustulokset osoittivat, että haastateltavat pitivät tärkeänä opettajan taitoa pitää työrauhaa yllä ja opettaa mielenkiintoisesti. Hyvät käytöstavat opitaan kotona ja ystävät ovat tärkeitä. Oppilaat keskusteleivat mielellään ja toivoivat, että koulun aikuiset ja vanhemmat keskustelisivat oppilaiden kanssa työrauhaan liittyvistä asioista.

Koulun toimintaa voitaisiin kehittää ratkaisukeskeisillä ja ennaltaehkäisevillä menetelmillä, kuten esimerkiksi käynnistämällä vertaissovittelu ja kasvatuskeskustelu oppilaiden ongelmatilanteiden selvittelyyn. Opettajat saisivat tukea mentoroinnin ja työn ohjauksen kautta. Koulu voi kehittyä koko henkilökunnan, oppilaiden ja yhteistyökumppaneiden hyvällä yhteistyöllä. Yhteinen näkemys ei yksin riitä, vaan toimintakulttuurin muutokseen tarvitaan myös valmiuksia, yhteisiä tavoitteita, strategioita, resursseja ja sitoutumista yhteisiin päätöksiin. Kaikessa päätöksenteossa on huomioitava lapsen etu ja tulee kuunnella hänen mielipidettään.

ABSTRACT

KYMENLAAKSO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

University of Applied Sciences

Social Care

Protection of Children and Youth's Well-being

KIISKI, EIJA

Tools for Developing of Classroom Ambience in Secondary School

Master's Thesis

58 pages + 7 pages of appendices

Supervisor

Minna Veistilä, Principal Lecturer

Commissioned by

Virolahti Secondary School

March 2012

Keywords

school, participation, solution-oriented method, classroom ambience

The purpose of the study was to research students' opinions and experiences of classroom ambience in secondary school. The main focus was to find out the factors which contribute the most to the classroom ambience. The study consisted of student interviews. Thirteen 7th to 9th -graders were interviewed of which seven were girls and six boys. The research material was collected by interviewing students and using a half-structured questionnaire form. The qualitative research material was analyzed with a substance analysis.

The findings of the study show that the teachers' ability to maintain classroom ambience and teach in an interesting way are highly important for students. Good manners are learnt at home and friends are important. The students see that parents could have a greater role in a dialog with school about school ambience.

Current school practices could be improved by using solution-oriented and precautionary methods. An educational discussion could be used as a solution for students' problems, for example. Also, mentoring and work counseling could be used in assisting teachers in their work. The school can be evolved with the co-operation of all participants including the school personnel, students and partners. The common vision is not enough by itself, and therefore the common goals, strategies, resources and commitment are needed in changing school culture.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	YLÄKOULU OPPILAAN KASVU- JA OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ	7
	2.1 Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen työ	9
	2.2 Johtaminen	9
	2.3 Säännöt	10
	2.4 Seuraamukset	11
3	LUOKAN TOIMIJAT JA TOIMINTAKULTTUURI	13
	3.1 Tukioppilas	13
	3.2 Opettaja	14
	3.3 Luokan toimintakulttuuri	14
	3.4 Oppilaiden toiminta	15
	3.5 Oppilaan kohtaaminen ja ongelmanratkaisu	16
	3.6 Neuvottelusta dialogiin	18
4	KOULUN TYÖRAUHA ERI VUOSIKYMMENINÄ	19
5	OSALLISUUS	22
	5.1 Osallisuus koulussa	23
	5.2 Osallisuus sosiaalityön näkökulmasta	24
6	RATKAISUKESKEINEN LÄHESTYMISTAPA	25
7	TUTKIMUKSEN METODOLOGIA	26
	7.1 Fenomenologinen näkökulma	27
	7.2 Haastattelu tutkimusmenetelmänä	27
8	TUTKIMUSONGELMA, -METODIT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	28
	8.1 Tutkimusongelma	28
	8.2 Tutkimusryhmä	30
	8.3 Lomakehaastattelu	31

8.4	Laadullinen analyysi	31
8.5	Käytännön toteutus	32
9	TUTKIMUKSEN TULOKSET	33
9.1	Työrauhan laatu	33
9.2	Luokan toimintakulttuuri ja ilmapiiri	34
9.3	Suurimmat työrauhaongelmat ja niiden esiintyminen	35
9.4	Toimintatavan muutoksella kohti tavoitetta	37
9.5	Opettaja työrauhan edistäjänä	38
9.6	Oppilasta auttava toiminta	39
9.7	Vanhempien ja muiden aikuisten vaikutusmahdollisuudet	40
9.8	Täydellinen luokkahuone	41
9.9	Täydellinen työrauha	42
10	JOHTOPÄÄTÖKSET	43
11	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	49
12	POHDINTA	51
	LÄHTEET	54
	LIITTEET	

Liite 1. Tutkimuslupa vanhemmilta lapsen haastatteluun

Liite 2. Haastattelulomake

1 JOHDANTO

Koulujen työrauhakeskustelua käydään yleensä aikuisten näkökulmasta. Oppilaat ovat aikuisten toiminnan kohteena. Tänä päivänä lait ja säädökset ohjeistavat kuitenkin koulua kuulemaan oppilasta häntä koskevissa asioissa. Koulun sosiaalityöntekijänä koen erittäin tärkeäksi tuoda esille oppilaiden mielipiteitä kehittäessämme koulumme toimintaa. Oma kokemukseni koulusta on muodostunut monien eri roolin kautta viime vuosikymmenien ajalta. Nykyisin katson asioita koulun sosiaalityöntekijän roolissa. Koulukuraattori toimii koulun työrauhaongelmien sovittelijana, oppilaiden, huoltajien ja opettajien tukijana.

Koulussa viihtyminen on mielestäni merkityksellinen asia oppilaalle. Koulu ei ole oppilaalle ainoastaan opiskelupaikka. Se on paikka, jossa oppilas voi kasvaa ja kehittyä yksilöinä ja ryhmän jäsenenä. Koulu on oppilaalle myös ystävien tapaamispaikka, jossa hän voi löytää oman paikkansa vertaisryhmänsä. Tässä yhteisössä oppilaat voivat keskustella itseään koskevista asioista ja näin peilata omia mielipiteitään toisten samankäisten kanssa.

Koulu on tärkeä oppimisyhteisö, jossa nuoret hankkivat monia uusia tietoja ja taitoja. Siihen miten oppilaat pystyvät keskittymään opiskeluun oppitunneilla, vaikuttavat monenlaiset eri tekijät. Opettajan rooli kasvattajana ja luokan ilmapiirin luojana on tärkeä. Turvallinen ilmapiiri luo parhaat edellytykset oppimiselle ja se luo perustan myös viihtyvyydelle.

Opiskelumotivaatiota tukevat kokemukseni mukaan parhaiten turvallinen oppimisympäristö, yhteisöllisyys ja osallisuuden kokemus. Oppilaan koulukokemukset kulkevat mukana läpi koko elämän ajan. Ei ole samantekevää, millaisia muistoja kouluajoilta oppilas kerää mukaansa. Myönteisillä koulukokemuksilla on merkittävä vaikutus oppimisen tuloksiin ja myöhemmin elämässä menestymiseen.

Peruskoulu antaa kaikille samanlaisen pohjakoulutuksen tulevaisuutta varten. Sen oppimäärän läpäisevät lähes kaikki oppilaat. Oppimistavoitteet toteutuvat eri oppilaiden kohdalla kuitenkin eri tavoin ja siihen vaikuttavat monet eri tekijät, muun muassa luokan työrauha. Oppituntien työrauha liittyy hyvin keskeisesti koulun hyvinvointiin, turvallisuuteen ja viihtyvyyteen. Koulun ja luokan kulttuurilla on vaikutusta siihen, kuinka koulussa toimitaan. Koko koulun henkilökunta ja oppilaat yhdessä voivat vai-

kuttaa mielestäni siihen, mihin suuntaan oppilaitoksen kulttuuria kehitetään tulevaisuudessa.

Yleisessä keskustelussa työrauhaa on mielestäni käsitelty ongelmalähtöisesti ja etsitty ongelmien syitä. Haluan tuoda keskusteluun nyt uudenlaisen näkökulman selvittämällä oppilaiden mielipiteitä työrauhan ihannetilanteesta ja miten siihen voidaan päästä. Lähestyn asiaa ratkaisukeskeisestä näkökulmasta. Tutkimusongelmani on, mitkä asiat vaikuttavat koulun työrauhaan. Tavoitteenani oli kuulla oppilaiden kokemuksia ja mielipiteitä siitä, mitkä asiat voivat auttaa saavuttamaan paras mahdollinen työrauha ja millainen on oppilaiden mielestä hyvä työrauha, jota kohti meidän tulisi kehittää koulumme toimintaa. Keskeisinä käsitteinä tutkimuksessani ovat työrauha, osallisuus, oppilas ja opettaja. Työrauhalla tarkoitan tässä tutkimuksessa opiskelurauhaa. Oppilaalla tarkoitan yläkoulussa opiskelevaa nuorta ja opettajalla tarkoitan henkilöä, jonka tehtävänä on opettaa yläkoulun oppilaita. Luokalla tarkoitan tietyn luokka-asteen oppilasryhmää sekä luokkahuonetta.

Haastattelin tukioppilaita puolistrukturoidun haastattelulomakkeen avulla. Haastattelulomakkeeni sisälsi suljettuja ja avoimia kysymyksiä. Haastatteluun osallistuivat ne vapaaehtoiset 8. ja 9. luokkien tukioppilaat ja 7. luokkien sihteerit ja puheenjohtajat, joiden vanhemmat antoivat kirjallisen suostumuksen. Oppilaiden haastattelulomakkeiden vastauksia analysoin käyttämällä sisällön analyysiä. Tässä opinnäytetyössäni en ole halunnut nostaa esille tutkimuksessa olevaa koulua, koska kyseessä on pieni yläkoulu. Haastateltavien oppilaiden määrä on myös pieni ja omat koulukokemukseni muodostuvat myös monista muista kouluista.

Työrauha koulussa on jatkuvasti ajankohtainen asia ja on ollut mielenkiintoista tutkia oppilaiden näkökulmia siitä, millainen on heidän mielestään mahdollisimman hyvä työrauha. Oppilaiden äänen kuuleminen heitä koskevassa asiassa on mielestäni tärkeä kehittämisen kohde. Oppilaiden näkökulma antaa hyvän pohjan työrauhan kehittämiseen koulussamme. Suomessa on kehitetty paljon hyviä ratkaisukeskeisyyteen pohjautuvia käytäntöjä.

2 YLÄKOULU OPPILAAN KASVU- JA OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ

Hyvässä kouluympäristössä on luottamuksellinen ja välittävä ilmapiiri. Sillä ehkäistään monenlaisia ongelmatilanteita. Tärkeitä ovat oppilaiden keskinäiset ystävyyssuh-

teet, aikuisten ja lasten ja nuorten välinen vuorovaikutus ja arvostavat kohtaamiset. Hyvää yhteistyötä tarvitaan koulun omien ryhmien välille. Hyvä ilmapiiri ehkäisee myös työrauhaongelmia. Eri luokkien välille, erilaisten oppilaiden ja opettajien kesken, sekä koulun yhteistyökumppaneiden tarvitaan lisää yhteistä toimintaa. Yhteisöllisyyteen panostaminen tukee niin aikuisten kuin oppilaiden viihtyvyyttä. (Saloviita 2009, 106 - 108.)

Suomi on ollut mukana kansainvälisissä tutkimuksissa. Sitä kautta on saatu hyvin monipuolinen kuva suomalaisen koulun oppimisympäristöstä. Eri maiden erilaiset koulukulttuurit ja toimintatavat vaikuttavat, miten kouluissa ratkaistaan sosiaalisia ongelmia. Koulua pidetään tärkeänä osana yhteiskuntaa ja sen keskeisenä kulttuurin ylläpitäjänä. Koulussa opitut toimintamallit siirtyvät arjessa myös muihin elämänalueisiin. Murrosikäinen nuori on monille vaikutuksille alttiina ja ottaa silloin helposti vastaan erilaisia toimintamalleja. Murrosiässä nuori hakee itseään ja etsii mallien kautta omaa tyyliään. (Linnakylä & Välijärvi 2005, 217 - 218.)

Monet havainnot PISA-tutkimuksista tuovat esille, että opettajien ja koulukavereiden toiminta, ilmapiiri ja oppilaiden ja opettajien väliset suhteet ovat yhteydessä hyviin oppimistuloksiin. Suomalaisnuorten vastauksissa tuli esille, että opettajat ovat yleensä kiinnostuneita oppilaiden koulutyöstä. Koulujen työskentelyilmapiirillä ja opiskelujen häiriötekijöillä on todettu selkeä yhteys oppimistuloksiin. Kun oppilas häiritsee toisia, hän ei itse keskity opiskelemaan eikä anna sitä mahdollisuutta myös toisillekaan. Tällaisella käytöksellä häiriintyy koko luokan opiskelu, eikä päästä oppitunnin tavoitteisiin. (Linnakylä & Välijärvi 2005, 219 - 220.)

Oppimisympäristöä voidaan kutsua paikaksi tai yhteisöksi, jossa oppiminen tapahtuu. Toisaalta kaikki se, miten ja missä oppilas itse oppii, voidaan määritellä oppimisympäristöksi. Hyvän oppimisympäristön saavuttaminen on vaikeaa, koska ihmiset tuntevat ja kokevat asioita eri tavoin ja siksi se on vaikea myös määritellä. Konkreettisia ympäristötekijöitä on paljon helpompi arvioida kuin ihmisten tunteisiin tai vuorovaikutukseen vaikuttavia tekijöitä. (Piispanen 2008, 41 - 44.)

Lapsen kaiken hyvän kehityksen perustana on turvallinen ympäristö. Lasten kasvaessa vapaa-aikaa vietetään yhä enemmän kodin ulkopuolella, jolloin ympäristön vaikutuksilla on suuri merkitys lapsen kehitykseen. Mitä suuremmaksi lapsi kasvaa, sitä enemmän ystäväpiirillä on vaikutusta häneen. Vanhempien vaikutusmahdollisuudet

lapsen kasvattamiseen vähenevät myös jos lapsen kanssa vietetty aika on hyvin pieni. Lapsen kasvattajina toimivatkin silloin muut lapset. Lapsen päivittäiseen toimintaympäristöön kuuluu myös internet ja sosiaalinen media, mikä tuo aivan uuden ulottuvuuden lapsen oppimisympäristöön. (Piispanen 2008, 47.)

2.1 Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen työ

Kouluissa on viime vuosina tehty monenlaisia suunnitelmia, joissa muutamissa olen ollut myös mukana. Tavoitteena on ollut suunnitella toimintamalleja ja siten varautua tilanteisiin, joissa on sattunut jotain ikävää ja vakavaa. Kouluissa on turvallisuus- ja kriisisuunnitelmat sekä kiusaamisen puuttumisen toimintaohjeet, jotka koskevat myös omaa työtäni. Koulujen oppilashuoltoa ohjeistetaan tällä hetkellä kohdistamaan työtään ennaltaehkäisevään toimintaan. Koulun arkeen on tullut vähitellen toimintamalleja ja suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta yhteistyöstä. Kokemukseni mukaan koulujen yhteistyökumppaneita on alkanut näkyä myös enemmän koulun arjessa toteuttamassa tätä yhteistä työtä. Tästä hyvänä esimerkkinä on psykiatrinen sairaanhoitajien tulo kuraattoreiden ja terveydenhoitajien työpareiksi. Koulujen ja yhteistyökumppaneiden yhteiset toimintamallit, ovat pohjana kaikkien oppilaiden tasa-arvoiselle kohtelulle. Tämän jälkeen ei ole enää suurta merkitystä, kuka aikuisista toimii tietyssä tilanteessa. Jokainen toimii yhteisesti sovittujen pelisääntöjen mukaan ja vahvistaa näin omalta osaltaan kantaa vastuuta yhteisömmme lapsista ja nuorista.

Jokainen koulu on erilainen ja siksi valmiita vastauksia ei ole olemassa siihen, mikä sopii juuri meidän kouluunne. Tilanteiden arviointi ja avoin, rakentava keskustelu auttavat pääsemään eteenpäin. Hyvä asioiden ennakointi ja huomion kiinnittäminen tärkeisiin asioihin sekä yhteisistä toimintamalleista sopiminen luovat turvallisuutta. Kun koulussa kiinnitetään riittävästi huomiota työrauhaan, se tuo myös osaamista erilaisten tilanteiden hallintaan. Luokkien työrauhaan vaikuttavat myös siirtymiset paikasta toiseen, tällaiset tilanteet ovat riskialttiita erilaisille konflikteille. Kouluvuoden alussa yhdessä sovitut ja käytännössä valvotut pelisäännöt, ennaltaehkäisevät myöhemmin työrauhaongelmia. (Saloviita 2009, 94.)

2.2 Johtaminen

Monissa tutkimuksissa korostetaan koulun johtajan roolia koulun työrauhan kehittäjänä. Hyvä johtaja uskalttaa ottaa esiin epäkohtia ja asettaa tavoitteita sekä viedä eteen-

päin kehittämisprosessia. Koulussa on sovittu yhteiset toimintalinjat ja opetussuunnitelmassa on kiinnitetty huomiota oppilaiden tilanteisiin ja painopiste on ongelmien ennaltaehkäisyssä. Koulun toimintakulttuurin luomiseen tarvitaan enemmän myönteisyyttä, osallisuutta ja rohkeutta muuttaa vanhoja käytäntöjä. (Saloviita 2009, 96.)

Johtajalla on kokonaisvastuu oppilaitoksesta ja tehtäviin kuuluvat muun muassa opetustyön ja henkilöstön johtaminen. Yhteiskunnan kasvatuskulttuurit muuttuvat nopeasti ja se näkyy myös koulun arjessa. Koulun tulee vastata yhteiskunnan muutokseen ja olla mukana muutoksessa. Henkilöstön jaksamisen tukemisessa johtaja on avainasemassa. Tarvitaan yksilökeskusteluja ja koko yhteisön kanssa käytäviä keskusteluja työilmapiirin hyvinvoinnista. Keskusteluissa on muistettava, että oppilasta ei unohdeta sillä koulu on oppilasta vasten. (Luukkainen 2005, 166 - 168.)

Opettaja toimii myös opetuksen ja kasvatuksen johtajana. Opetustilanteen johtajana hänen tehtävänä on organisoida oppitunnin opettaminen ja vastata työrauhasta oppitunnin aikana. Opettaja valvoo, että yhteisiä sääntöjä noudatetaan ja opastaa oppilasta toimimaan mikä on oikein ja mikä on väärin. Opetuksen ja kasvatuksen johtajana hän huolehtii, että kaikkia oppilaita kohdellaan samanarvoisesti ja kaikilla on mahdollisuus tulla kuuluksi. Häneltä odotetaan kuuntelijan sekä hyvän keskustelijan taitoja niin, että kaikki ymmärtävät häntä, hän ymmärtää ja osaa lukea myös oppilaiden sanattomia viestejä. (Saloviita 2009, 114.)

2.3 Säännöt

Oppilaille on tärkeä opettaa selkeät pelisäännöt. Säännöt tulee olla kaikille samat. Jokainen aikuinen puuttuu samalla tavalla ja ennen seuraamusta jokaista oppilasta kuullaan myös samalla tavalla. Tämä takaa kaikille tasa-arvoisen kohtelun ja sen myös oppilaat hyväksyvät. Keskustelujen avulla oppilasta ohjeistetaan ottamaan vastuuta omasta käytöksestään. Oppilas on vielä lapsi, joka opettelee sääntöjen noudattamista, ja silloin on inhimillistä, että hän tekee joskus virheitä. Aikuisen tehtävä on tässä vaiheessa olla tukena ja opastaa nuorta oikeanlaisiin toimintatapoihin. Virheiden kautta oppiminen on myös mahdollista ja se on usein tehokasta. Aikuisen puuttumisen tavoitteena on turvallisuuden ylläpitäminen. (Saloviita 2009, 104.)

Järjestyssäännöistä määrätään myös perusopetuslain 29 §ssä: ” *Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa sovellettavat järjestysmäärä-*

ykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyvyyttä.” Säännöt ja samalla kaavalla tapahtuvat toiminnot auttavat tuomaan turvallisuutta ja ennakoitavuutta arkeen. Pienemmät koululaiset hyväksyvät säännöt helpommin kuin yläluokkien oppilaat, joiden kehitysvaiheeseen liittyykin sääntöjen ja rajojen uudelleen kyseenalaistaminen. Kun oppilaat ovat mukana sopimassa yhteisistä säännöistä, se auttaa heitä paremmin ymmärtämään sääntöjen merkitykset. Oppilaiden oman ryhmän normit hakevat paikkaansa koulun sääntöjen joukossa. Oppilaat ovat erittäin oikeudentuntoisia ja odottavat, että aikuiset itse noudattavat sovittuja sääntöjä. (Saloviita 2007, 40, 76.)

Jokainen koulu on erilainen ja myös koulujen säännöt vaihtelevat. Säännöt liittyvät esimerkiksi välitunteihin ja tuntikäyttäytymiseen. Sääntöjen määrättäessä on hyvä huomioida oppilaiden kyky omaksua ja muistaa ne. Erilaiset tilanteet on hyvä etukäteen käydä läpi oppilaiden kanssa ja etukäteen ohjeistaa, kuinka kyseisessä tilanteessa tulee toimia. Luokat voivat tehdä myös omia pelisääntöjä, joissa sovitaan muun muassa luokan ilmapiiriin liittyvistä asioista. (Saloviita 2009, 100.)

Jokaisella kouluyhteisön jäsenellä on oikeus tuntea olonsa turvalliseksi ja jokainen on myös itse velvollinen noudattamaan yhteisiä sääntöjä. Oppiakseen lapsi ja nuori tarvitsee ympärilleen turvallisen ilmapiirin. Se tarkoittaa muun muassa mahdollisuutta avun saamiseen ja oikeutta opiskella rauhallisessa työympäristössä. Kaikilla oppilailla on oikeus tulla kohdelluksi arvostavasti. Tämä on erittäin haasteellista silloin kun joudutaan antamaan seuraamuksia työrauhan rikkomisesta. (Saloviita 2009, 99.)

2.4 Seuraamukset

Kouluissa esiintyy päivittäin suurempia ja pienempiä ristiriitatilanteita ihmisten välillä. Kasvattajina opettajat joutuvat ohjeistamaan, huomauttamaan ja puuttumaan tilanteisiin. Hankaliksi tilanteet muodostuvat silloin, kun oppilas vastustaa opettajaa. Opettaja yrittää saada tilanteen hallintaan ja oppilas kokeilee rajoja tai ei vaan osaa kertoa muuten omasta pahasta olostaan. Tilanteesta selvittää, kun aikuinen pystyy pitämään aikuisen roolinsa ja toimii asiallisen rauhallisesti. (Saloviita 2009, 103.)

Perusopetuslain (21.8.1998/628, 35 §) mukaan: *”oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti.*” Oppilaan velvollisuus on käyttäytyä asiallisesti. Oppilaan pitää yrittää tulla toimeen toistensa ja opettajien kanssa niin, että hän

pystyy työskentelemään ryhmässä. Jos oppilas ei tee kotitehtäviä, opettaja voi silloin päättää, että hän suorittaa tehtävät oppituntien jälkeen esimerkiksi läskykerhossa. Saman lain 36 §:n mukaan: ”*oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi.*” Opettaja voi poistaa häiritsevän oppilaan luokasta jäljellä olevan oppitunnin tai enintään koulupäivän ajaksi. Tämän lisäksi oppilaalle voidaan antaa rangaistukseksi jälki-istuntoa. Ennen päätöksen tekemistä on kuultava oppilasta ja huoltajaa. Käytännössä opettaja on yhteydessä kotiin ja hän kertoo tapahtumien kulun huoltajalle.

”Jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen ovat kurinpitorangeistuksia.” Perusopetuslaki (21.8.1998/628) ohjeistaa yhdeksi kurinpitokeinoksi kirjalliseen varoitukseen, joka käytännössä ei merkitse oppilaalle mitään. Hänen on vaikea ymmärtää pelkän paperin merkitystä rangaistuksena. Kokeukseni mukaan tätä voi verrata rikosoikeuden ehdolliseen rangaistukseen, jota nuoren on myös vaikea ymmärtää rangaistuksena, koska seurauksena ei ole mitään konkreettista. Jos oppilas joudutaan erottamaan koulusta, se on merkittävä rangaistus nuorelle, sillä silloin hänet erotetaan omasta viiteryhmästään. Nuorelle ystävät ovat kaikin tärkein asia.

Perusopetuslain (21.8.1998/628, 36b §) mukaan:” *jos poistettava oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia oppilaan poistamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.*” Kun häiritsevän oppilaan käytös on vaaraksi toisille oppilaille eikä hän noudata opettajan poistumisohjeita, silloin opettajalla on mahdollisuus käyttää myös tilanteeseen sopivaa fyysistä rajoittamista. Mielestäni on myös oppilaan etu, että hänet poistetaan silloin luokasta kun hän ei hallitse itseään ja tunteitaan. Se on myös nuorelle nöyryyttävä kokemus kun hän menettää itsehillintänsä kavereidensa edessä.

3 LUOKAN TOIMIJAT JA TOIMINTAKULTTUURI

Luokan hierarkiassa opettajan tulisi olla oppilaiden yläpuolella koska opettaja on vastuussa oppilaista. Käytännössä oppilaat ovat tarkkoja, ja kun tilaisuus on otollinen, he ovat heti valmiina haastamaan opettajan valtataisteluun luokan johtajasta. Kokemukseni mukaan luokanvalvojat tekevät oppilaiden kanssa luokan viralliset pelisäännöt mutta käytännössä luokan toimintakulttuuriin vaikuttaa yhtä vahvasti myös luokan kirjoittamattomat säännöt. Opettaja voi käyttää valtaa uhkailemalla esimerkiksi jälki-istunnolla, jos oppilaat eivät toimi hänen ohjeidensa mukaan. Opettaja voi turvautua perinteiseen opettajan rooliodotukseen, jossa kaikki oppilaat automaattisesti kunnioittavat opettajan tahtoa. Karismaattinen opettaja saa oppilaidensa arvostuksen ja oppilaat noudattavat omasta tahdostaan opettajansa ohjeita koska he pitävät hänestä niin paljon. (Saloviita 2007, 50 - 56.)

3.1 Tukioppilas

Tukioppilas haluaa toimia kouluyhteisön hyväksi ja auttaa muita oppilaita. Tukioppilaaksi valitaan yleensä peruskoulun yläkoulun oppilaita. Halukkaat oppilaat voivat itse hakea tähän tehtävään. Tukioppilaalla on tukena tukioppilasohjaaja, jonka kanssa hän voi neuvotella toimintaan liittyvistä asioista. Tukioppilaana toimiminen on luottamustoimi. Tukioppilastoiminnan tavoitteena on oppilaiden vaikutusmahdollisuuksien lisääminen ja samalla harjoitellaan vastuun ottamista niin itsestä kuin muistakin oppilaista. Tukioppilas on nuorten elämän asiantuntija. (Saloviita 2009, 166.)

Tukioppilastoiminnalla on paljon merkitystä koulun viihtyvyyteen ja ilmapiiriin. Sen tavoitteena on järjestää yhteishenkeä edistävää toimintaa. Yhtenä keskeisenä tavoitteena on kehittää koulun ilmapiiriä kaikkia yhdistäväksi, niin nuoria kuin aikuisiakin. On tärkeää lisätä ymmärrystä nuorten ja aikuisten välille. Tukioppilaat voivat olla tiedon välittäjinä opettajille ja tuoda esiin nuorten näkökulman asioihin. Heillä on mahdollisuus esittää toiveita, järjestää tapahtumia ja ottaa kantaa asioihin. Kun aikuiset arvostavat nuorten työtä ja toimivat yhdessä heidän kanssaan, samalla se on hyvä esimerkki muille hyvän yhteistyön tekemisestä. (Saloviita 2009, 166, 170.)

3.2 Opettaja

Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ohjeistaa 23 §:n mukaan: ”*opetusta voi antaa säännösten estämättä, myös sellainen määrätty henkilö, jolla on riittävä koulutus ja tehtävän edellyttämä taito. Tällainen määräys voidaan antaa määräjäksi.*” Käytännössä siis opettajana voi toimia sellainen henkilö, jolla katsotaan olevan tarvittava osaaminen, että hän pystyy opettamaan kyseistä oppiainetta oppilaille. Pienissä kunnissa tämä antaa mahdollisuuden täyttää opettajien virat, jotka ehkä muuten jäisivät täyttämättä. Sijaisopettajan tarve tulee yleensä yllättäen ja päteviä sijaisia on vaikea saada. Usein lyhytaikaiseksi sijaiseksi määrätään joku muu koulun henkilökunnasta, esimerkiksi koulunkäyntiavustaja. Rehtori arvioi tilanteen, päättää ja kantaa vastuun sijaisen palkkaamisesta. (Poutala 2010, 33 - 34.)

Opettajan tehtävä on auttaa oppilasta oppimaan. Opettaja ei vain jaa tietoa oppilaille vaan hän keskustele ja kuuntelee oppilaita. Opettajan tehtävänä on auttaa erilaisilla menetelmillä oppilasta oppimaan ja tarvittaessa järjestämään hänelle tarvittavat tukitoimet. Hän antaa turvallisen aikuisen mallin lapsille, jonka puoleen oppilas voi turvallisesti kääntyä kaikenlaisissa asioissa. Opettaja on kuitenkin vastuussa oppilaista, ja sen vuoksi hänellä on valtaa oppilaisiin. Hyvä opettaja on aidosti kiinnostunut oppilaistaan ja näyttää sen oppilaille niin, että heidän välille syntyy vahva luottamus. (Hellström 2008, 175.)

3.3 Luokan toimintakulttuuri

Opiskelutilanteeseen liittyy jokaisella luokalla erilaisia omia tapoja. Luokan sen hetkiin toimintaan vaikuttaa ketkä oppilaat ovat paikalla. Kun häiritsevä oppilas on poissa, koko luokan opiskelurauha voi olla aivan erilainen kuin hänen ollessa paikalla. Opiskelu luokassa voi toimia eri tavalla kuin esimerkiksi liikunnan opiskelu ulkona. Oppilaiden toiminen eri tilanteissa vaihtelee suuresti. Oppilaiden väliset ystävyyssuhteet vaikuttavat miten kommunikointi onnistuu esimerkiksi ryhmätoissa. (Saloviita 2009, 115).

Oppilasryhmän hallinnan lähtökohtana on, että opettajalla on ryhmän hallinnasta tietoa ja hänellä taitoa ohjata sekä hallita ryhmää. On tärkeää ymmärtää, miksi ongelmia syntyy ja miten itse pystyy omalla toiminnallaan tukemaan ryhmää. Ryhmän hallintaa

auttavat hyvät vuorovaikutustaidot, empatian kyky ja taito olla oppilaan rinnalla tulemassa vaikeissa tilanteissa. (Saloviita 2009, 119 - 120).

Oppilaita tulisi opettaa ottamaan vastuuta itsestään ja oppia säätelemään omaa käyttäytymistään. Tavoitteena on, että oppilas oppisi säätelemään tunteitaan erilaisissa tilanteissa ja käyttäytymään kuten asiaan kuuluu. Erilaisten ihmisten kanssa toimeen tuleminen on yksi tärkeimmistä taidoista. Kun oppilas huomaa selviävänsä erilaista tilanteista itsenäisesti niin, että aikuinen ei ole vieressä valvomassa, se kehittää myös nuoren itsetuntoa. Näitä tavoitteita koulu voi tukea niin, että oppilaille opetetaan rakentavan ongelmanratkaisun taitoja, jota he voivat harjoitella koulussa. (Saloviita 2009, 124.)

3.4 Oppilaiden toiminta

Pienessä luokkatilassa on paljon oppilaita, joten on luonnollista, että syntyy ristiriitoja ja ongelmia. Koulu vaatii oppilailta koulutehtävien hoitamista, oman käytöksen kontrolloimista, sääntöjen noudattamista ja toisten huomioonottamista. Ongelmakäyttäytyminen kertoo, että joidenkin on vaikeampi toimia näiden sääntöjen mukaan. Silloin oppilasta tulee ohjata oikeaan suuntaan, etteivät väärät käyttäytymismallit jää pysyviksi. Tässä tilanteessa koulun aikuisten tulisi pysähtyä nuoren kanssa ja etsiä yhdessä ratkaisuja tilanteeseen. Toista ihmistä ei voi muuttaa mutta omaa tapaansa toimia voi. (Saloviita 2009, 92.)

Poikkeuksien löytäminen oppilaan käyttäytymisessä auttaa löytämään myös henkilön hyvät ja toimivat puolet. Poikkeuksien kautta löydämme ne tilanteet, joissa ongelmia ei esiinny ja voidaan huomata eroja niihin tilanteisiin, joissa oppilas joutuu ongelmiin. Näin voidaan vahvistaa ja rohkaista oppilaan hyvää käytöstä. Poikkeuksien etsinnän tavoitteena on saada aikaan näkökulman muutos, etsittäessä ratkaisua tilanteeseen. Mitkä asiat sujuvat oppilaan kanssa ja mitä voidaan käyttää siitä ratkaisemaan uutta tilannetta, mikä jo sujuu. Näiden tunnistaminen on usein ensimmäinen askel kohti myönteistä muutosta. (Molnar 1994, 126, 133.)

Oppilaiden vahvuuksia tulee tukea ja nostaa esiin kouluaikana. Koulu, koti ja ystävät, toimivat tässä keskeisessä roolissa. Ne ovat monien ongelmien ennaltaehkäisyssä ja hyvinvoinnin edistämisessä keskeisessä roolissa. Tavoitteet, unelmat ja tulevaisuuden suunnitelmat auttavat nuorta kohti hyvää elämää. Nuoren koulumotivaation kannalta

on tärkeä kokea tavoittavansa itselle tärkeitä asioita yhdessä kaveriryhmän kanssa. Ne, joiden koulumotivaatio pysyy koko opiskeluajan, pärjäävät myös paremmin tulevaisuudessa työelämässä ja siksi on tärkeä löytää opiskelukykyä lisääviä toimenpiteitä. Opiskelumotivaatio ja oppimisen taito valmistavat nuorta työelämään ja opiskeluvaiheen hyvinvointi ennustaa myös nuoren elämän hyvinvointia tulevaisuudessa. (Salmela-Aro 2010, 454 - 456.)

Nuoren hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ovat nuoren perhe, koulu ja ystävät. Nuoruusiässä ystäväpiirin merkitys korostuu ja nuoret viettävät paljon aikaa keskenään. Yhdessä toisten nuorten kanssa opitaan uusia taitoja, asenteita ja saadaan yhteisiä kokemuksia. Ryhmässä voi olla tiukat säännöt ja jäsenten tulee opetella noudattamaan niitä. Nuoret hakeutuvat samalla tavalla ajattelevien tai samanlaisia kokemuksia omaavien nuorten kanssa samaan ryhmään. Ryhmän sisällä nuoret kannustavat ja pitävät toistensa puolia ja ovat hyvinkin lojaaleja toisiaan kohtaan. Sellainen kaveripiiri, jossa nuoret tukivat toisiaan ja jossa koulumenestymisen on hyvä, tukee myös jaksamista opinnoissa ja kestäämään paremmin kaikenlaisia paineita elämässä. (Salmela-Aro 2010, 450 - 455.)

Koulun oppilas nähdään usein ongelmana, johon halutaan muutosta mahdollisimman pian. Aikuisilla on valtaa ja he päättävät avun hakemisesta oppilaalle. Tästä syystä oppilaalta puuttuu motivaatio muutokselle. Muutoksen toteutuminen edellyttää aina omaa halua ja motivaatiota, koska muutos lähtee aina itsestä, kukaan muu ei voi sitä toisen puolesta tehdä. Oppilaan motivoimiseen haluamaan muutosta voi mennä pitkäänkin aika. Oppilaan käyttäytymisen muutos voi aiheuttaa ystäväpiirissä ihmetystä ja sieltä tulee oppilaalle paineita jatkaa entisen toimintamallin mukaisesti. Oppilaalla on tietty rooli ryhmässä ja sen muuttaminen on vaikeaa. (Kral 1993, 39.)

3.5 Oppilaan kohtaaminen ja ongelmanratkaisu

Brown (1995) kirjoittaa artikkelissaan, että koulujen alkaessa, nuorten ja opettajan ensikohtaaminen on tärkeä hetki. Siitä hetkestä alkaa oppilaiden ja opettajan välisen suhteen rakentaminen. Oppilaat tulkitsevat opettajan kaikkia viestejä erittäin tarkasti. Tarkkailun kohteena ei ole ainoastaan se, mitä opettaja sanoo, vaan myös kaikki sanattomat viestit, kuten esimerkiksi ilmeet, äänensävyt ja kehonkieli. Näiden viestien kautta, oppilaat haluavat tietää, välittääkö opettaja oikeasti heistä. Kun oppilaat huomaavat, että opettaja välittää heistä, vuorovaikutuksen ilmapiiri muodostuu kunnioit-

tavaksi ja empaattiseksi. Kun luokan ilmapiiri on hyvä, opettaja pystyy myös vastaamaan luokan oppilaiden kommunikaatiotarpeeseen paremmin. Tämä tukee myös oppilaiden akateemisten taitojen kehittymistä.

Suurimassa osassa vuorovaikutusta sanojen merkitys on pieni. Sanatonta viestintää ovat ilmeet, eleet, äänensävyt, läheisyys ja kosketus. Sanoilla on omat sävymerkityksensä, kuten kieltosanoilla ja kysymyksillä. Lapsen ja nuoren kohtaamisessa virittäytyminen oikealle taajuudelle on tärkeää, että pystyy asettumaan toisen tunnetilaan ja näkemään toisen oikein. Katseyhteyden saaminen välittää toiselle, että on valmiina kuuntelemaan häntä. Oman kokemuksen välittämiseen lapselle ja nuorelle perustuu selkeisiin tunneviesteihin, ilmeisiin ja äänenkäyttöön. Sanat vahvistavat tätä viestiä. (Mäkelä 2010.)

Oppilaan tunnetila ja rivien välien viestit on tärkeä ymmärtää. Aktiivinen kuuntelu tarkoittaa, että pyritään sanojen taakse ymmärtämään oppilaan todellisia tunteita. Asioida tulee käsitellä, mitä tässä juuri nyt tapahtui. Menneet vievät liian kauas nykyhetkestä. Oppilaalle pitää puhua suoraan ja selvästi. Hänelle on hyvä antaa vaihtoehtoja ratkaisuista ja varmistaa, että oppilas ymmärsi keskustelun. (Saloviita 200, 122 - 123.)

Opettajan tulisi valita itselleen luontevin tapa toimia oppilaiden kanssa. Saloviita kirjoittaa: *"mikä sopii yhdelle, ei sovi toiselle."* Kun opettaja uskaltaa riisua roolinsa ja kohdata oppilaan kuten ihminen toisen ihmisen, on vuorovaikutus paljon luontevampaa ja inhimillisempää. Se on myös mallina oppilaille toisen ihmisen kohtaamisesta ja silloin opettaja on helpommin lähestyttävä, kun hän on tullut jalustaltaan alas kohtaamaan oikeasti oppilaansa. Koulupäivä ei koostu vain tiukasta tiedosta vaan myös inhimillisistä tunteista, jotka pitää voida käsitellä yhdessä aikuisen kanssa. (Saloviita 2007, 67.)

Kun oppilas tulee neuvotteluun, hän tuntee itsensä usein alistetuksi ja väärinymmärretyksi. Hän odottaa, että hänelle sanotaan, mitä hänen pitää tehdä ja miten hänen pitää muuttua. Aikuisten auktoriteettiasemasta johtuen oppilas kokee olevansa täysin aikuisten armoilla. Oppilaat näkevät ongelman myös aivan eri tavalla kuin aikuiset. Oppilaan toiveena voi olla vain, että hänet jätetään rauhaan. Hänen suurin pelkonsa on, että häntä syytetään jostakin, hänelle huudetaan ja annetaan kohtuuton rangaistus. Hänen kanssaan työskenneltäessä on tärkeää olla aidosti kiinnostunut hänestä ja hyväk-

syä hänen näkemyksensä ongelmasta ja olla valmiina yhteiseen keskusteluun. (Kral 1993, 40.)

Menettelytapoja suunniteltaessa on hyvä tarkistaa, mitkä asiat toimivat jo asiakkaan elämässä, mitkä käyttäytymismallit ovat toistuvia, mistä tiedämme, että ongelma on ratkennut, mikä on pienin mahdollinen muutos, ja mitä voidaan muuttaa. Jokainen pienikin askel on tärkeä vaihe kohti muutosta. Hyvän suunnitelman tavoitteena on saada aikaan muutos mutta se ei pelkästään riitä. Alkavaa muutosta on vahvistettava, että uusi toimintamalli muuttuu käytännöksi. Asiakkaalle on tärkeä osoittaa, että hän on itse vastuussa muutoksesta. Kaikkiin muutoksiin tulee kiinnittää huomiota ja niille voidaan antaa myönteinen nimitys. Tueksi tarvitaan rohkaisua ja kannustusta. (Kral 1993, 17 - 24.)

Oppilas ja opettaja tunnistavat ne riskitekijät, jotka usein johtavat vanhaan käyttäytymismalliin. Ensin tulee erottaa selkeästi vanha ongelmia tuottava käyttäytymismalli ja seuraavaksi uusi, toivottava toimintamalli. Tällöin tulee rohkaista tarkkailemaan aikaisempaa tapaa toimia ja tulee kannustaa pohtimaan, miten välttää niiden palautuvan uudelleen. Tavoitteena on saada oppilas ajattelemaan, että ongelmat kuuluvat menneisyyteen ja se eroaa nykyisestä tavasta toimia. Hänen kanssaan puhutaan ongelmien uusiutumisesta. Hän voi ennakoida tilanteita, tunnistamalla ennusmerkit ja näin hän pystyy välttämään uudet ongelmat. (Kral 1993, 25 - 26.)

Käyttäytyminen on keskeinen työskentelyn kohde. Jos se ei toimi, miten nyt toimitaan, ei kannata jatkaa samalla tavalla. Tällöin tulee muuttaa työskentelyä ja tehdä jotain muuta. Tee jotain toisin- menettelytavan kohdalla, asiakas saa kotitehtävän. Hänelle annetaan tehtäväksi tarkkailla omaa käytöstään, mitkä asiat hän toivoo säilyvän ennallaan. Usein kuitenkin huomio kiinnittyy niihin asioihin, mikä sujuu huonosti. Tämän tehtävän tavoitteena on kiinnittää huomio myönteisiin asioihin, jolloin löydetään poikkeukset tavallisista tilanteista. (Kral 1993, 30.)

3.6 Neuvottelusta dialogiin

Opettajan ja oppilaan välisen keskustelun tavoitteena on löytää yhteisen käsityksen kautta, mikä on ongelma. Sen jälkeen yhdessä etsitään sopivin ratkaisuvaihtoehto. Ratkaisukeskeinen työskentelymalli on neuvottelua. Neuvottelussa yleensä pyritään muuttamaan aikuisen ja oppilaan vuorovaikutusta niin, että oppilaassa tapahtuu muu-

tos. Harvoin aikuiset ovat kiinnostuneista muuttamaan itseään. Tämä malli perustuu enemmän voimavaroihin kuin heikkouksiin ja myös aikuista kannustetaan eikä kritisoida. Ratkaisukeskeisyydessä ajatellaan, että ihmiset tietävät ja tuntevat ongelman ratkaisun mutta eivät tiedä tietävänsä joten heitä tulee auttaa tiedostamaan tämä asia. Neuvotteluissa on tärkeää tuoda esiin asiakkaan tuntemia asioita, mistä voi olla hyötyä ratkaisujen löytämisessä ja kannustaa käyttämään tätä tietoa. (Kral 1993, 32.)

Tässä menetelmässä tärkeää on löytää pienistä asioista alku muutokselle. Menetelmän toimivuutta voidaan arvioida sillä, että luodaan kuva siitä, missä ollaan menossa, mitä kohti ollaan menossa ja mistä he tietävät edistymistä tapahtuneen. Työntekijän tehtävänä auttaa asiakasta kuvittelemaan, miten asiat ovat silloin kun ongelmaa ei enää ole, vaan se on ratkennut. Tarvitaan konkreettisia muutoksia, ei riitä, että vain tuntuu siltä, että asiat ovat muuttuneet. Pienet askeleet korostavat yksittäisiä onnistumisien kokemuksia. Muutos ei tapahdu hetkessä. Tavoitteista ei saa pitää liian tiukasti kiinni sillä silloin voi menettää jo aikaisemmat saavutukset. Pienet edistysaskeleet ovat merkki siitä, että ollaan menossa kohti parempaa tilannetta. (Kral 1993, 34).

Neuvottelun eteneminen opettajakeskisestä keskustelusta tasavertaiseen dialogiin on haaste molemmille osapuolille. Neuvottelussakin on hyvä muistaa, että puolet siitä on kuuntelua. Dialogissa ollaan jo enemmän tasavertaisia ja tavoitteena on yhdessä luoda uutta, kuuntelemalla, tulemalla kuulluksi ja näkyväksi. Sen tarkoitus on saada uusien näkökulmien kautta luotua yhteinen tulos. Dialogissa haetaan yhteistä ymmärrystä ja asioista voidaan olla eri mieltä mutta ollaan kuitenkin valmiita etsimään jotain uutta, mikä yhdistää kaikkien näkemystä. (Wallin 2011, 135.)

4 KOULUN TYÖRAUHA ERI VUOSIKYMMENINÄ

Työrauha käsitteen suomalaiseen kasvatustieteeseen toi Matti Koskenniemi vuonna 1944. Hän korosti, että: ”*työrauhan tuli liittyä oppilaan itsehallinnan kehittämiseen. Työrauha on enemmän kuin hiljaisuutta*” (Koskenniemi & Hälinen 1970, 246). Kun oppilaalla on mahdollisuus osallistua ratkaisujen tekemiseen, pystyy hän näin paremmin sitoutumaan sopimuksien noudattamiseen, ja se auttaa myös itsehallinnan kehittymiseen. Kasvatuksen yhtenä tavoitteena on kehittää oppilaan itsehallintaa ja tukea sosiaalisten taitojen oppimista. (Saloviita 2007, 20 - 21).

Perusopetuslakiin (1998/628) on kirjattu opetuksen tavoitteet. Laki määrittelee: ”*koulun ensimmäinen tavoitteeksi kasvatuksen ja oppilaita on tuettava kasvamaan yhteiskunnan vastuullisiksi jäseniksi*”. Opettajan tehtävänä on olla ensisijaisesti kasvattaja ja vasta seuraavaksi tehtävänä on opettaa tietoja ja taitoja oppilaille. Työrauha saadaan suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen tuloksena. Tätä kasvatustehtävää voidaan toteuttaa monella tavalla. Taitavan opettajan ei tarvitse uhkailla eikä antaa kovia rangaistuksia oppilaille. Hän saa oppilaiden kunnioituksen ja luottamuksen muilla keinoilla, mitkä tukevat oppilaan kehitystä ja auttavat oppimista parhaalla mahdollisella tavalla. (Saloviita 2007, 19 - 20.)

Työrauhasta ja kurista on keskusteltu vilkkaasti niin 1900-luvun kuin 2000-luvun alussakin. Oppivelvollisuus tuli voimaan vuonna 1921, ja sen myötä kurinpitovaikeudet lisääntyivät. Tänä päivänä kouluissa ei puhuta kovin usein enää kurista mutta luokissa edellytetään sellaista rauhaa, että oppitunneilla pystytään oppimaan. Työrauhan kokeminen on hyvin yksilöllinen kokemus. Oppilaat, joilla ei ole sisaruksia tai joilla on vähän kokemuksia lapsiryhmässä olemista, ovat myös herkempiä häiriöille. Oppilaiden temperamentilla ja muilla erityispiirteillä on myös oma merkityksensä, siihen millaisissa olosuhteissa hän kokee parhaiten keskittyvänsä. Eri ihmisten välillä on paljon eroja, siksi sitä on vaikea arvioida objektiivisesti. (Hellström 2008, 335 - 336.)

Matti Koskenniemi ja Antero Valtasaari pohtivat työrauhakysymystä myös noin 50 vuotta sitten ja heidän mielestään: ”*ongelmat johtuvat hankalista oppilaista, jotka eivät ole tyytyväisiä asemaansa luokassa*.” Kun luokka ei ole ryhmäytynyt, käydään taistelua vallasta. Luokkaan voi olla muodostunut pienempiä alaryhmiä, joilla on myös omat johtajansa. Näiden alaryhmien johtajat kilpailevat koko luokan johtajuudesta. Ongelmat voivat johtua myös opettajasta, jonka toiminta suunnittelematonta ja joka antaa joko liian helppoja tai vaikeita tehtäviä. Opetus voi olla hyvin opettajakeskeistä, jolloin oppilaiden huomiointi jää vähemmälle huomiolle. (Hellström 2008, 335 - 336.)

Suomi siirtyi peruskoulujärjestelmään 1970-luvulla, mikä toi muutoksia myös työrauhaongelmiin. Sirkku Ahon tutkimuksissa 1970- ja 1980-luvuilla yleisimmiksi työhäiriöiksi todettiin: ”*toisten oppilaiden kanssa keskusteleminen, kuiskailu, kääntyileminen tuolilla, puhuminen ilman lupaa, keikkuminen tuolilla, tavaroiden kerääminen ennen tunnin loppua, purukumin tai karamellin syöminen*.” Tämän päivän luokkien

työrauhan rikkomisessa on hyvin samanlaisia asioita eli lasten elämä kouluissa ei ole muuttunut paljonkaan noista ajoista. Tänä päivänä on onneksi paljon enemmän tietoa esimerkiksi miksi oppilas haluaa keikkua koko ajan tuolilla. Nyt häntä pystytään auttamaan ja löytämään vähemmän häiritseviä tapoja itsensä rauhoittamiseen. (Hellström 2008, 335 - 336.)

Terttu Gröhn tutki työrauhaa 1970-luvulla ja etsi vastausta siihen, kuinka opettajan tulisi toimia tilanteessa, joissa työrauha häiriintyy. Tutkimus osoitti, että työrauhaongelmien ratkaisemiseen auttaisi kahdenkeskinen tilanteen selvittely, tehtävien soveltaminen, joidenkin toimintojen hyväksyminen ja positiivisen palautteen antaminen. Tutkimuksen mukaan huonoimmin toimivat tilanteen huomiotta jättäminen, tiukka ote, rangaistukset ja määräykset. (Hellström 2008, 335 - 336.)

Matti Erätuuli ja Arja Puurila tutkivat työrauhahäiriöiden syitä yläasteella oppilaiden kokemana vuonna 1990. He kirjoittavat, että 1970-luvulla työrauha-käsitteestä ajateltiin seuraavanlaisesti: *”se on suhteellinen käsite, sen minkä toinen luokittelee työrauhahäiriöksi, ei vielä toisen mielestä kuulu työrauhahäiriöihin. Työrauha on oppilaan näkökulmasta oppimisrauha, joka sisältää oppilaan kouluun, kotimatkoihin ja tehtävien suorittamiseen käyttämän ajan. Opettajan kannalta on kysymys opettamisrauhasta, jonka opettaja katsoo häiriintyvän, kun hän joutuu kiinnittämään huomiota opettamisen kannalta epäolennaisiin asioihin. Opettamisrauha voi käsittää koko opettajan toimeen käyttämän ajan. Yhteinen näkökulma työrauhaan on työskentelyrauha.”* (Erätuuli & Puurila 1990, 2.)

Koko 2000-luvun on keskusteltu paljon koulukiusaamisesta. Opettajien ja rehtorien valtuuksiin on tullut muutoksia voimakeinojen käyttöön. Tämä edellyttää aina, että kaikki muut keinot ovat ensin käytetty. Kiusaamisen puuttumiseen on kehitetty erilaisia toimintamalleja ja ohjelmia. Jokaisessa koulussa pitää olla jonkinlainen puuttumismalli, siihen kuinka toimitaan tällaisissa tilanteissa. Sellaista koulua tai luokkaa ei ole tänä päivänä olemassakaan, jossa kiusaamista ei esiintyisi. On erittäin tärkeää, että puuttumiskynnys on mahdollisimman matala, koska on paljon tietoa kiusaamisen tuhoisista seurauksista pitkälle tulevaisuuteen. (Hellström 2008, 336 - 338).

5 OSALLISUUS

Osallisuuden toteutuessa ihmiset kokevat olevansa arvokkaita yhteisön jäseniä ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa yhteisön toimintaan. Lasten ja nuorten osallisuuden toteuttamisessa pitää ottaa huomioon aina lasten ikä ja kehitystaso. Tulee huomioida, mitä lapset ja nuoret pystyvät tekemään, millaisia mielipiteitä heillä on ja miten he haluavat vaikuttaa. Lapset ja nuoret ovat oman elämänsä kokemusasiantuntijoita. Tätä aikuisten tulisi arvostaa ja ottaa huomioon, kun he tekevät lapsia ja nuoria koskevia päätöksiä. (Kiilakoski 2007, 17.)

Nuorilla on unelmia ja tavoitteita, joita he ovat valmiita toteuttamaan. Nuoret osaavat tehdä päätöksiä ja kantaa vastuuta tekemisistään, kun siihen on oikeat resurssit. Nuoret tarvitsevat edelleen aikuisten tukea ja ohjausta ideoidensa toteutukseen. On hyvä muistaa, että nuoret vasta opettelevat asioiden hoitamista ja toiminnan järjestämistä. Heidän omaa asiantuntemustaan tulee arvostaa mutta päävastuu toiminnasta on aina aikuisilla. Nuorilla on paljon osaamista muun muassa tietotekniikan osalla, mitä monilla aikuisilla ei ole. Nuorten ja aikuisten osaamista yhdistämällä saadaan muun muassa hienoja tapahtumia toteutettua. (Salovaara & Honkonen 2011, 73).

Suomen laki turvaa lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuudet. Perustuslaki antaa perusoikeudet. Nuorilla tulee olla mahdollisuus osallistua demokratiaan ja heille tulee turvata vaikutusmahdollisuus itseään koskeviin asioihin. Lainsäädäntö luo yleiset puitteet kaikelle toiminnalle, joissa nuoret voivat vaikuttaa. Kunnat kuitenkin päättävät itsenäisesti ja vastaavat siitä, miten nuorten mielipiteet otetaan huomioon. Lasten ja nuorten osallisuus tulee ottaa huomioon heitä koskevien palveluiden kehittämisessä. (Kiilakoski 2007, 9 - 10, 226.)

Kansallisella tasolla on myös otettu kantaa nuorten osallisuuteen. Vuonna 2001 EU hyväksyi yleiseurooppalaisen nuorisopolitiikkaa käsittelevän Valkoisen kirjan. Sen keskeinen tavoite on lisätä nuorten osallisuutta julkisessa elämässä. YK:n lapsen oikeuksien sopimus korostaa kaikkien alle 18-vuotiaiden oikeuksia. Sen 12 §:ssä todetaan:” *lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, tulee olla mahdollisuus ilmaista vapaasti näkemyksensä kaikissa itseään koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaan*”. (Kiilakoski 2007, 9.)

Suomen laki turvaa kansalaisille kunnalliset vaikutusmahdollisuudet. Perustuslaki (628/1998) takaa samat oikeudet kaikille iästä riippumatta. Perustuslain ensimmäisessä pykälässä sanotaan, että kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. Perusoikeuksiin kuuluu, että julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä koskevaan päätöksentekoon. Tähän ei ole ikärajoja, vaan lapsella ja nuorella tulee olla myös tämä oikeus. Lain 6§:ssä todetaan, että: *”lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän on saatava vaikuttaa kehitystasonsa mukaan itseään koskeviin asioihin.”* (Saloviita 2009, 180.)

Kuntalain (365/1995, 27 §) mukaan kaikilla kuntalaisilla tulee olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kunnan päätöksentekoon. Nuorisolaki (2006/72) säätelee kaikkien alle 29-vuotiaiden asioihin vaikuttamista. Nuorisolain 8§:ssä käsitellään nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioita ja kuulemisvelvoitetta. Kaikki ne asiakirjat, jotka koskevat jollain lailla lapsia ja nuoria, kiinnittävät huomiota lapsen ja nuoren mielipiteen kuulemiseen. Lasta ja nuorta ei saa jättää kuulematta enää tänä päivänä. Se monimutkaistaa ja viivästyttää asioiden kulkua, kun aikuiset eivät enää voi yksin päättää asioita. Tämän vuoksi se halutaan ohittaa. Päätöksistä voi tulla myös erilaisia jos niissä huomioidaan useiden osapuolten näkökulmat. (Kiilakoski 2007, 9.)

5.1 Osallisuus koulussa

Koulun toimintakulttuurilla on suuri merkitys yhteiskunnallisten taitojen kehittämisessä. Tärkeä rooli tässä on koulun aikuisilla ja oppilaiden välisillä vuorovaikutussuhteilla. Kouluilla pitäisi olla toimiva malli, jonka avulla oppilaat voisivat osallistua koulussa tapahtuvaan päätöksentekoon. Koulun oppimiskulttuurin ja toimintatapojen tulisi tukea oppilaan mahdollisuutta harjoitella vaikutusmahdollisuuksistaan. Monissa kouluissa on oppilaskunnat niin ylä- kuin alakouluillakin. Parhaimmillaan oppilaskunta toimii aktiivisesti ja tekee yhteistyötä muun muassa tukioppilaiden kanssa. (Saloviita 2009, 180 - 181.)

Koulussa kasvatetaan tulevaisuuden yhteiskuntaa, äänestäjiä, poliittisia päättäjiä ja kulttuurin luojia. Koulussa lapsen tulisi voida kasvaa, vahvistua niin, että hän löytää paikkansa tulevaisuuden yhteiskunnassa. Koulussa pitää voida oppia oppimaan, oppia olemaan itsensä ja ympäristönsä kanssa. Koulu on kuin pienisyhteiskunta, jossa on helppo harjoitella yhteisten asioiden hoitamista. (Niemi 2007, 53.)

Aktiiviseksi kansalaiseksi kasvaminen alkaa jo lapsuudessa. Kun lapsilla ja nuorilla on hyvät edellytykset vaikuttaa jo pienestä asti, he ovat kiinnostuneempia myös tulevaisuudessa yhteiskunnallisista asioista. Monet kunnat ovat perustaneet lasten parlamentteja heidän vaikutuskanavakseen. Aikuisten vastuulla on luoda edellytykset nuorten vaikuttamismahdollisuuksiin. (Saloviita 2009, 182.)

Tämän päivän maailmassa muutos on jatkuvaa ja se edellyttää opettajilta panostusta oman työnsä kehittämiseen. Koululta ja opettajilta vaaditaan aktiivista roolia ja valmiuksia muutokseen. Koulun haasteena on vastata hyvin erilaisten oppilaiden opettamisesta. Opettaja tarvitsee avukseen usein myös muita asiantuntijoita, että oppilaalle löydetään oikeanlainen tuki oppimiseen. Opettajan työote on kehittymässä entistä enemmän oppilaslähtöisemmäksi ja oppilaan erityispiirteitä huomioon ottavaksi. (Luukkainen 2005, 106 - 107).

5.2 Osallisuus sosiaalityön näkökulmasta

Koulun sosiaalityöntekijänä työtäni ohjeistaa lastensuojelulaki (2007/417, 5 §), jonka mukaan lapsen mielipide on selvitettävä aina häntä koskevia ratkaisuja tehtäessä. Muukkonen (2009, 136.) kirjoittaa lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuudesta. Hänen mielestään osallisuus ovat erilaisia tavoitteellisia toimintoja, joiden tavoitteena on etsiä yhteistä ymmärrystä. Hänen mielestään osallisuus voidaan jakaa kohtaamisosallisuuden ja prosessiosallisuuteen. Jokaisella lapsella osallisuus muodostuu omanlaiseksi yksittäisten kohtaamisten perusteella. Asiakkuus sisältää erilaisia yhteistyötilanteita, kokouksia ja asiakirjoja. Työntekijä on vastuussa siitä, että jokainen tapaamisiin osallistuja saa sanoa mielipiteensä ja häntä kuunnellaan. Prosessiosallisuudesta puhutaan silloin, kun lapsen asiakasprosessissa välitetään tietoa osapuolelta toiselle. Lapsesta voidaan puhua, vaikka hän ei olisi läsnä. Lapsesta puhuminen jo sinällään koetaan hänen osallisuutena. Toisaalta taas myös lapsen näkeminen riittää tuomaan osallisuutta. Työntekijän tehtävänä on huolehtia lapsen asioiden hoidosta.

Osallisuutta voidaan käsitellä myös erilaisina käytännön tekoina lapsen kohtaamisissa. Silloin jokaisessa tapaamisessa pyritään kohtaamisosallisuuteen dialogin kautta. Kun prosessiosallisuudessa oli tärkeää tieto ja sen välittyminen, niin kohtaamisosallisuudessa on tärkeää toisen ihmisen kohtaaminen, hänen aito kuuleminen ja kuulluksi tulemisen kokemuksen välittäminen. Työn lähtökohta on aina lapsen etu ja hänen hyvinvoinnin kautta oikeiden ratkaisujen löytäminen. Lapsen osallisuus rakentuu lapsel-

le siten, että huomioidaan lapsen ja perheen kokonaistilanne ja valitaan siihen sopivat osallisuuden muodot, mitä rakennetaan aktiivisesti koko asiakassuhteen ajan. (Muukkonen 2009, 135.)

6 RATKAISUKESKEINEN LÄHESTYMISTAPA

Ratkaisukeskeinen työskentely on kehitetty Yhdysvalloissa. Lähestymistavassa etsitään asiakkaan olemassa olevia voimavaroja ja hänen omaa tapaa ja osaamista ratkaisujen teossa. Uskotaan, että jo pienikin muutos voi saada aikaan muutoksen koko systeemissä. Huomio kiinnitetään poikkeuksiin, kysymällä milloin tilanne esiintyy esim. voimakkaammin, milloin vähemmän. Asiakkaan kanssa tulee pyrkiä hyvään yhteistyöhön. On tärkeää ymmärtää, miten asiakas haluaa tehdä yhteistyötä. Miten asiakas näkee oman ongelmansa ja miten hän on jo yrittänyt ratkaista sen? Miten asiakas toimii silloin kun ongelmaa ei esiinny? Tavoitteena on saada tietoa asiakkaan onnistuneista tilanteista ja tapahtumista ja sen kautta löytää malli myös muihin tilanteisiin. (Kral 1993, 7 - 16.)

Ratkaisukeskeinen terapia on yksi psykoterapian muoto. Suomessa ratkaisukeskeinen lyhytterapia on tunnettu 1970-luvulta lähtien. Uraauurtavaa työtä ratkaisukeskeisen lähestymistavan parissa Suomessa ovat tehneet Lyhytterapiainstituutin kouluttajat Tapani Ahola ja Ben Furman. He ovat olleet kehittämässä monia lasten ongelmien ratkaisemiseen auttavia menetelmiä, joista yksi esimerkki on Muksuoppi. Muksuopin periaatteisiin kuuluu ongelmien voittaminen siten, että ne muutetaan opeteltaviksi taidoiksi, joita sitten harjoitellaan. Lapsi kanssa yhdessä sovitaan, mitä taitoa hän alkaa harjoitella. Käytän tätä menetelmää enemmän alakoululaisten kanssa mutta sitä voi soveltaa myös vanhempiin oppilaisiin. (Ahola 2002, 12.)

Asiakkaan selitykset ohjaavat koko työskentelyn tavoitteita ja mitä kohti halutaan edetä. Konkreettiset asioiden kuvaukset auttavat työskentelyssä. Ratkaisuja etsitään suuntaamalla ajatukset tulevaisuuteen, jolloin ongelmaa ei enää olisi. Tähän voidaan käyttää ihme- kysymystä: ”*jos tapahtuisi ihme ja huomaisit aamulla herätessäsi, että ongelma on ratkennut, mikä asia olisi muuttunut?*” (Kral 1993, 16 - 17.)

Ratkaisu- ja voimavarasuuntautunut työ on asiakaslähtöistä, jolloin asiakas itse valitsee omat tavoitteensa. Ratkaisukeskeisen ja voimavarasuuntautuneen työskentelyn perusajatus on asiakkaan kuulemisessa ja hänen näkemyksensä kunnioittamisessa ja hä-

nen kautta saatujen tietojen pohjalta tehtävästä työstä. Työskentelyn välineenä ja perustana on työntekijän ja asiakkaan sekä asiakkaan ja hänen ympäristönsä välisessä kanssakäymisessä. Työskentelyssä keskitytään ja tutkitaan käytännön toimintaa ja sen seurauksia. Tulevaisuussuuntautuneisuus on ratkaisukeskeisen työtavan perusta. Menneisyydestä etsitään aikaisempia onnistumisia, jolloin ongelma ei haitannut elämää. Sen hetkisestä tilanteesta etsitään asioita, jotka ovat kaikesta huolimatta hyvin. Tulevaisuutta käsitellään unelmien ja tavoitteiden kautta sekä etsitään pieniä, konkreettisia askelia, mitkä voisivat auttaa paremman tulevaisuuden syntyyn. (Lipponen 2010, 7 - 8.)

Ratkaisukeskeiselle ajattelu- ja toimintatapa koetaan käytännöllisenä. Ongelmien ratkaisuksi etsitään sellaisia niitä keinoja, jotka tuntuvat toimivan arjessa. Vanhoista toimintatavoista pyritään luopumaan ja muutosta tavoitellaan käyttämällä luovasti erilaisia ongelmanratkaisutapoja. Tässä ajattelutavassa ei syyllistetä ketään etsimällä syitä tai syyllisiä vaan etsitään ratkaisuja tilanteisiin. Ongelman ratkaisemiseksi ja poistamiseksi keskitytään hyödyntämään asiakkaalla olevia voimavaroja ja taitoja. Ratkaisukeskeisissä työskentelytavoissa asiakkaan motivaatiolla on merkitys suuri. Auttamistyö perustuu asiakkaan aktiiviseen rooliin ja hänen oman elämäntilanteensa asiantuntijuuteen ongelmien ratkaisussa. Asiakkaalla itsellään täytyy olla halu ja toive saada tilannettaan muuttumaan parempaan suuntaan. (Ahola 2002, 12.)

Valitsin ratkaisukeskeisen näkökulman tähän opinnäytetyöhön siksi, että olen tutustunut tähän ajatusmaailmaan jo 1990- luvun alussa ja sen jälkeen olen ottanut sen omaksi työtavakseni. Ratkesin jäsenyyden kautta olen saanut myös vahvistusta näkökulman toimivuudesta. Ratkaisukeskeisellä työotteella on mahdollisuus synnyttää luovuutta etsimällä erilaisia vaihtoehtoja ongelmien ratkaisuksi ja herättää ihmisissä toivoa, joka on mielestäni yksi tärkeimmistä asioista asiakastyössä. Koulun työrauhaa voidaan kehittää yhteistyössä koko kouluyhteisön kanssa. Ratkaisukeskeisiin periaatteisiin kuuluu yhteistyö, joka etsii yhdessä aktiivisesti ratkaisuja, jotka vievät eteenpäin kohti tulevaisuutta. Menneisyyttä ei voida muuttaa mutta tulevaisuudessa kaikki on mahdollista ja aina voi tapahtua ihme!

7 TUTKIMUKSEN METODOLOGIA

Empiirisen tutkimuksen tavallisimpia aineistoja ovat muun muassa haastatteluaineistot. Empiirinen sosiaalitutkimus pitää sisällään joukon tutkimusmenetelmiä, tekniikoi-

ta ja välineitä, joiden avulla suoritetaan asianmukaisesti, inhimillisen käyttäytymisen ja laajemmin yhteiskunnallisten ilmiöiden tutkimusta. Empiiriselle sosiaalitutkimukselle on ominaista tutkimusmetodien keskeisyys ja johtopäätösten epävarmuus. Tavoitteena on päättely havaittavista ilmiöistä tai ei havaittavista ilmiöistä. Empiirinen tutkimus on myös kartoittavaa, kuvailevaa ja selittävää. (Poutanen 2010.)

Laadullinen tutkimus tarkoittaa tutkimusta, jonka avulla saadaan tuloksia ilman tilastollisia tai määrällisiä menetelmiä. Laadullinen tutkimus käyttää sanoja ja lauseita ja sen tavoitteena on ilmiön kuvaaminen, syvälinen ymmärtäminen ja järkevän tulkin antaminen. Laadullisen aineiston analyysi on jaksottainen, josta puuttuu kvantitatiivisen tutkimuksen säännönmukaisuus. Tutkimuskohteena on yksittäinen tapaus, johon haetaan uutta ymmärrystä. (Kananen 2008, 24.)

7.1 Fenomenologinen näkökulma

Fenomenografisen tutkimuksen perustana on käsitys ilmiöiden ja ihmisten ajattelun suhteesta. Fenomenografien lähtökohdilla on yhtymäkohtia fenomenologiseen filosofiaan, joka perustana on miten ihminen kokee asiat. Ihmisen yksilöllisen kokemuksen kautta syntyy käsitys asioista. Fenomenografit vertailevat eri ihmisten käsityksiä ja suhteuttavat niitä hänen muihin käsityksiinsä. (Syrjälä, ym. 1995, 116 - 117.)

Haastattelu on tavallisin fenomenografisen aineiston keruun menetelmä. Haastattelussa luottamus näkyy siinä, että haastattelijä kuuntelee tarkasti, mitä haastateltava sanoo. Luottamusta rakennettaessa tulee ottaa huomioon kokonaistilanne ja haastateltava henkilönä. Haastattelijalla on aktiivisen kuuntelijan rooli, joka paneutuu haastateltavan tarkoituksiin ja ottaa huomioon haastateltavan antamat tiedot. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1995, 136 - 137.)

7.2 Haastattelu tutkimusmenetelmänä

Haastattelumenetelmä sopii, kun haastateltavien määrä on pieni. Oma haastatteluryhmäni oli juuri sopivan kokoinen. Haastattelun valmistelemiseen meni paljon aikaa. Haastattelu soveltui hyvin selvittämään, millaisia kokemuksia oli oppilailta. Haastattelumenetelmänä soveltuu vähän koulutusta saaneisiin henkilöihin, kuten esimerkiksi tässä tapauksessa oppilaisiin. Kysymyksiä esittäessä voi vielä varmistaa, että kysymys on ymmärretty ja tarvittaessa voi tarkentaa kysymystä. Ensin valitsin helpompia

kysymyksiä ja sen jälkeen vaikeampia kysymyksiä. Jos haastateltava ei ymmärtänyt kysymystä, tein apukysymyksiä ja näin pysyin varmistamaan, että hän on ymmärtänyt, mistä on kysymys. Maahanmuuttajaoppilaiden kielitaidossa on joskus puutteita ja heidän kanssa pitää erityisesti huomioida, että he ovat ymmärtäneet kysymyksen. Haastateltavien valinnassa tulee ottaa huomioon, miten tarkkaa tai tapauskohtaista tietoa hakee. Haastateltavien määrä riippuu myös siitä, millaista tietoa haetaan. On tärkeää huomioida edustavuus ja kuinka saadaan erilaisia näkökulmia mukaan. Haastateltaviksi on hyvä valikoida puheliaita henkilöitä, joilla on mielipiteitä. Tukioppilaat edustivat loistavasti juuri tällaista joukkoa. (Poutanen 2010.)

Nuorten haastattelussa tulee ottaa huomioon hänen suhteensa ja asenteensa koulua kohtaan. Jos haastattelut suoritetaan kouluissa kouluaikana, tulee varmistaa, että haastateltaviksi valikoituvat ne oppilaat, jotka oikeasti haluavat kertoa mielipiteensä. Haastattelijan tulee välittää oppilaalle tunne, että hän on erittäin kiinnostunut juuri hänen mielipiteestään ja hänestä on apua haastattelijalle. Haastattelu on keskustelutilanne, jolloin on mahdollista saada myös perusteluja vastauksille. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 132 - 133.)

8 TUTKIMUSONGELMA, -METODIT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

8.1 Tutkimusongelma

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää oppilaiden näkökulma työrauhan kehittämiseen koulussamme. Tutkimusongelmani on: mitkä asiat vaikuttavat koulun työrauhaan? Tavoitteena on saada oppilaiden ääni kuuluville ja kuulla heidän kokemuksiaan ja mielipiteitään niistä asioista, mitkä erilaiset tekijät, niin oppilaiden kuin opettajienkin toiminnassa vaikuttavat koulun työrauhaan ja miten tästä eteenpäin meidän tulee kehittää työrauhaa koulussamme.

Haastattelun ensimmäisillä kysymyksillä halusin saada tietoa oppilaan tilanteesta ja hänen kokemuksestaan yleensä koulumme työrauhan. Mitä hän ajattelee myös muista koulumme luokista? Toiseksi kartoitin luokkien työrauhan tilanteita. Kysymyksen tavoitteena oli saada tietoa, miten oppilas kokee juuri oman luokkansa työrauhan. Pysyykö omassa luokassa opiskelemaan ja onko siellä työskentelyrauha? On tärkeää tietää, miten oppilaat toimivat oppitunneilla. Keskitytäänkö opetukseen ja opiskeluun vai tekevätkö oppilaat jotain aivan muuta oppitunneilla? Tällä kysymyksellä hain tietoa

oppilaiden toimintatavoista oppituntien aikana. Miten he suhtautuvat opettajan ohjeistuksiin, toimitaanko niiden mukaan vai häiritsevätkö opettajan opetusta ja miten silloin oppilaat toimivat?

Seuraavaksi selvitin, mikä oppilaiden mielestä on suurin työrauhaongelma. Tällä kysymyksellä oli tarkoitus löytää oppilaita eniten häiritseviä tekijöitä oppitunneilla. Etsin myös erilaisia tilanteita, milloin työrauhaongelmia esiintyy enemmän ja vähemmän. Tällä kysymyksellä oli tavoitteena löytää poikkeuksia, millaiset tilanteet ovat alttiimpia työrauhaongelmille ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Kysyin oppilaiden mielipidettä työrauhaan vaikuttavista tekijöistä, kuten esimerkiksi opettajan työkokemuksesta ja tuntien ajankohdasta, milloin syntyy helpommin työrauhaongelmia. Lopuksi kysyin oppilaiden osuudesta, luokan ilmapiiristä ja avoimella kysymyksellä, mikä muu asia oppilaan mielestä vaikuttaa asiaan.

Opettaja ryhmän johtajana on merkittävässä roolissa luokan hallinnassa. Seuraavaksi selvitin, miten opettajat ja oppilaat toimivat, että luokkaan tulee hyvä työrauha. Tämän kysymyksen tavoitteena oli keskittyä pohtimaan niin opettajan kuin oppilaiden omaa toimintaa, miten toimimalla he voivat vaikuttaa tilanteeseen. Edelleen etsin niitä hyvin toimivia poikkeustilanteita. Oppilaiden toimintaa kartoittavassa kysymyksessä oli tavoitteena kohdistaa huomio oppilaiden omaan toimintaan luokassa ja miten se vaikuttaa luokan työrauhaan.

Seuraavaksi keskityimme pohtimaan sitä, millainen olisi täydellinen työrauha luokassa. Tässä oppilas sai vastata vapaasti tuoden omia ideoitaan. Kysymyksen tavoitteena oli saada oppilas miettimään oppitunnin ihannetilaa, ilman mitään kritiikkiä. Tavoitteena oli löytää paljon hyviä ideoita, jotka tukisivat oppilaiden hyvää oppimista ja työrauhaa luokassa. Seuraavaksi kannustin oppilasta ideoimaan ihmekysymyksen avulla niin, että hänellä olisikin rajattomat mahdollisuudet ja valta päättää asioista, mitä silloin hän itse tekisi. Tämä on avoin kysymys ja oppilaat vastasivat omin sanoin. Tavoitteena oli saada oppilaat vapaasti ideoimaan jälleen ihannetilaa, mitä kohti tulevaisuudessa pitäisi mennä.

Tämän jälkeen pohdittiin sitä, mikä voisi auttaa tilannetta parempaan suuntaan. Ensin oman kokemuksen kautta, mikä auttaa oppilasta itseään työskentelyssä oppitunneilla ja millaisia hyväksi havaittuja keinoja oppilailla on opiskelun tukena. Tämän jälkeen kysyin samaa asiaa niin, että pyysin oppilasta asettumaan toisen asemaan ja pohti-

maan, mikä voisi auttaa muita oppilaita ja opettajaa, että luokassa olisi hyvä työrauha. Oppilaat kohtaavat kouluviikon aikana monenlaisia erilaisia vuorovaikutustilanteita eri opettajien kanssa ja pystyvät näin muodostamaan mielipiteitä, mitkä toimivat parhaiten juuri heidän luokkansa kanssa.

Luokan ilmapiirillä on todettu olevan paljon vaikutuksia niin työrauhaan kuin yleensä kouluviihtyvyyteen. Tällä kysymyksellä hain tietoa, miten oppilaat kokevat oman luokkansa ilmapiirin. Olen omassa työssäni huomannut, että fyysisellä tilalla on merkitystä ilmapiiriin luojana ja tällä kysymyksellä halusin tietää, mitä oppilaat ajattelevat fyysisen tilan merkityksestä. Tällä kysymyksellä oli tavoitteena saada oppilaita ideoimaan ihannetilaa, missä oppilaiden olisi paras mahdollinen työrauha. Kysymys oli avoin ja oppilaat vastasivat siihen vapaasti omin sanoin.

Mitä vanhemmat voivat tehdä, että luokassa olisi hyvä työrauha? Kasvatusvastuu kuuluu ensisijaisesti vanhemmille, ja kodin merkitys on suuri oppilaiden elämässä, ja se näkyy myös koulussa. Tämän kysymyksen tavoitteena oli kuulla oppilaiden mielipidettä, miten he kokevat vanhempien vaikutusmahdollisuudet luokan työrauhaan.

Kuka muu voisi auttaa luokan työrauhaan? Kysymyksen tavoitteena oli löytää koulusta tai oppilaiden muusta elinpiiristä joku henkilö, joka voisi vaikuttaa luokan työrauhaan. Koulun oppilashuolto kuuluu kaikille aikuisille koulussa mutta kuka voisi oppilaiden mielestä oikeasti vaikuttaa tilanteeseen. Koulun henkilökunnalla on omat roolinsa. Rooli luo mielikuvia mutta vaikuttavuus syntyy vuorovaikutuksessa. Oli mielenkiintoista kuulla oppilaiden mielipide, ketä heidän mielestään oppilaat arvostavat ja kuuntelevat.

8.2 Tutkimusryhmä

Haastattelun kohderyhmäksi valitsin koulumme tukioppilaat, jotka edustavat 8. ja 9. luokan oppilaita. Toiseksi kohderyhmäksi valitsin 7. luokkien sihteerit ja puheenjohtajat. Ryhmänä he ovat aktiivisia ja heillä on asiasta mielipiteitä ja siksi erittäin hyvä haastattelun kohde. Tukioppilailla on tietoa aiheesta, ja heidän kanssa olen keskustellut aiheesta aikaisemmissa tukioppilastaamisissa. Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista ja haastateltaviksi valikoituivat hyvin aiheeseen motivoituneet oppilaat.

Koulussamme on yhdeksän 8.-luokkalaista ja seitsemän 9.-luokkalaista tukioppilasta. Jokaiseen luokkaan on valittu puheenjohtaja ja sihteeri. Haastatteluun osallistuminen oli oppilaalle vapaaehtoista. Haastattelin vain ne oppilaat, joilla oli huoltajan kirjallinen suostumus osallistumisesta. Yhteensä haastateltavia oppilaita oli 13. Osallistujista poikia oli kuusi ja tyttöjä seitsemän.

8.3 Lomakehaastattelu

Valitsin aineiston keruun metodikseni lomakehaastattelun. Kysymysten laadinta oli haastavaa ja aikaa vievää. Lomakehaastattelu sopii parhaiten kun halutaan kerätä faktatietoa. Lomakehaastattelu on käytetyin haastattelumuoto. Strukturoidun haastattelun suurin haaste on kysymysten laadinta. Lomakkeiden laadinnassa on hyvä huomioida kohderyhmä, keneltä tietoja halutaan. Kun oppilaat pääsivät mukaan jo kyselylomakkeen ideointivaiheeseen, se auttoi löytämään olennaiset asiat. Päädyin lomakehaastatteluun siksi, että sen avulla haastattelun pystyi rajaamaan paremmin aihealueeseen ja näin pystyin varmistamaan, että kaikilta haastateltavilta kysyin kaikki samat kysymykset. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 44 - 45.)

Puolistrukturoitu haastattelu on lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun välimuoto. Tälle haastattelumuodolle löytyi erilaisia määritelmiä. Useimmissa päädyttiin siihen, että kaikille on samat kysymykset, eikä valmiita vaihtoehtoja ole annettu. Haastateltavat voivat vastata kysymyksiin vapaasti omin sanoin. Avoimet kysymykset tuottivatkin hyvin erilaista tietoa, joten oli oikea valinta antaa oppilaiden vastata omin sanoin. Puolistrukturoiduille menetelmille on tyypillistä, että vain osa haastattelusta on sovittu etukäteen ja toinen puoli on vapaamuotoista. Haastattelulomakkeessani oli tehty osaan kysymyksiin valmiita vastausvaihtoehtoja ja osa kysymyksistä oli avoimia. Vastausvaihtoehdot oli suunniteltu yhdessä oppilaiden kanssa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47.)

8.4 Laadullinen analyysi

Laadullinen tutkimus pyrkii selvittämään aineistosta nousseet ilmiöt ymmärrettäviksi. Tavoitteena on pyrkiä tekemään ilmiöt ja käsitykset ymmärrettäviksi. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtäminen eikä selittäminen. Tutkimuksessani oppilaat tuottivat tietoa, jonka perusteella voidaan ymmärtää tämän hetken työrauhatilannetta.

Työrauhan kehittämiseen löytyi niin oppilaille kuin opettajillekin välineitä. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1995, 126.)

Sisällönanalyysissä aineistoa voidaan tarkastella joko sisällön analyysin tai sisällön erittelyn kautta. Sisällön analyysissä aineistoa kuvataan sanallisesti. Sisällön analyysin aloitetaan tekstin aukikirjoittamisella. Litteroinnin jälkeen määritellään analyysiyksikkö, joka voi olla esimerkiksi sana tai jokin asiakokonaisuus. Seuraavaksi perehdytään aineistoon ja muodostetaan kokonaisnäkemys. Tämän jälkeen etsitään tarkoituksia ja huomioita, jonka jälkeen aihekokonaisuudet jaetaan pienempiin osiin. Näiden välille pyritään löytämään yhteyksiä, jonka perusteella voidaan nähdä yleistettävyyttä. Tutkimuksessani löytyi työrauhan laatutekijöitä, erilaisia poikkeuksia ja ihanne tilanteita. Näiden perusteella saatiin kokonaiskäsitys, millainen on oppilaiden mielestä paras mahdollinen työrauha. (Kananen 2008, 94.)

8.5 Käytännön toteutus

Haastattelun suunnittelun aloitin jo keväällä 2011 ja silloin keskustelin ensimmäisen kerran tukioppilaiden kanssa tutkimuksestani. Silloin mukana olleet 9. luokkien tukioppilaat eivät olleet enää tänä vuonna mukana haastattelussa. Mukana suunnittelussa ja haastattelussa olivat vain edellisen vuoden 8. luokkien tukioppilaat eli nykyiset 9. luokkien oppilaat. Vanhemmat saivat oppilaiden mukana kirjeeni, jossa kerroin tutkimuksestani ja pyysin heiltä kirjallista lupaa haastatellakseni oppilasta.

Alustavan suunnitelman mukaan haastattelut piti toteuttaa viimeisellä viikolla ennen joululomaa mutta sairastuin, enkä pystynyt toteuttamaan suunnitelmaani. Sovin rehtorin ja apulaisrehtorin kanssa, että toteutan haastattelut heti alkuvuodesta 2012. Suunnitelma toteutui ensimmäisellä kouluviikolla.

Testasin lomaketta yhdellä tukioppilaistamme joulukuun 2011 puolivälissä. Pyysin myös opponoiijaani kommentoimaan haastattelulomakettani. Haastattelin oppilaat yhden koulupäivän aikana. Kutsuin kuulutuksen avulla oppilaat luokseni sopimaan haastattelun toteutuksesta. Sovimme heidän kanssaan alustavasti aikatauluista. Oppilaat antoivat puhelinnumeronsa minulle, ja sovimme, että poikkeuksellisesti he pitäisivät kännykät päällä myös oppitunnilla, jotta voisin joustavasti aina edellisen haastattelun loputtua, saada seuraavan haastateltavan paikalla. Tämä käytäntö toimi erittäin hyvin, ja sain tehtyä kaikki haastattelut suunnitelmieni mukaan.

Haastattelin yläkoulun työhuoneessani, joka on tuttu paikka oppilaille, ja heidän oli helppo tulla oppitunneilta paikalle. Yhteen haastatteluun käytin noin puoli tuntia aikaa. Annoin myös oppilaalle haastattelulomakkeen, josta hänen oli helppo seurata haastattelun kulkua. Haastatteluni nauhoitin videokamerallani mutta en kuvannut oppilaita. Haastattelun lopuksi jokainen oppilas sai kiitokseksi karkkia. Yksi oppilaista kertoi, että oli osallistunut myös aikaisemmin vastaavanlaiseen haastatteluun, muille oppilaille tämä oli ensimmäinen kerta, kuten minullekin.

Olin tehnyt haastattelua varten haastattelulomakkeen, jossa osan kysymyksistä oli valmiit vastausvaihtoehdot. Haastattelulomakkeen vastausvaihtoehdoissa olin huomioinut keväällä käydyn keskustelun tukioppilaiden kanssa ja heidän näkemyksensä aiheeseeni. Etsin ratkaisukeskeisestä näkökulmasta, mikä oppilaan mielestä on suurin ongelma, milloin sitä esiintyy vähemmän tai enemmän, millaiset asiat vaikuttavat hyvään työrauhaan, mikä olisi unelmatilanne, miten siihen päästäisiin ja kuka ja mikä voisi auttaa tilannetta.

9 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Halusin saada mahdollisimman paljon tietoa oppilaiden kokemuksista ja ajatuksista koulumme työrauhasta. Pyysin heitä kertomaan mielipiteensä kaikkiin vastausvaihtoehtoihin, olemalla joko samaa mieltä, eri mieltä tai vastaamalla: ei osaa sanoa. Osaan kysymyksistä oppilaalla oli mahdollisuus vastata avoimesti, omin sanoin. Taustatiedoissa kysyin, minkä luokan tukioppilas, puheenjohtaja tai sihteeri oppilas oli sekä oliko kyseessä tyttö vai poika. Oli mielenkiintoista huomata, että tyttöjen ja poikien vastaukset erottuvat toisistaan. Merkitystä ei ollut sillä, mitä luokkaa oppilas edusti.

9.1 Työrauhan laatu

Oppilaiden mielipiteet jakaantuivat kahtia. Suurin osa pojista oli sitä mieltä, että koulumme työrauha on hyvä. Tyttöjen selvä enemmistö oli tästä eri mieltä. Vain yksi oppilas ei osannut sanoa mielipidettään ja yksi tytöistä oli eri mieltä. Tytöt ja osa pojista olivat sitä mieltä, että vain muutamilla oppitunneilla on ongelmia. Muutamat oppilaat kommentoivat lisäksi, että ongelmia on vain joskus ja ne ovat päiväkohtaisia. Vain yhden oppilaan mielestä koulussamme on useilla tunneilla työrauhaongelmia. Eräs vastaajista kertoi:

”Riippuu päivästä miten menee”

Kaikkien tyttöjen mielestään luokassa ei ole täysin hiljaista. Tyttöjen enemmistö oli sitä mieltä, että oppitunneilla on melkoinen meteli. Tällainen tilanne syntyy tyttöjen mielestä vain joskus ja siihen vaikuttaa, mikä oppitunti on kyseessä. Heidän mielestään oppitunneilla pystyy työskentelemään, jos vain haluaa. Yleensä ilmapiiri on rento. Melua oli vain vähän, pääasiassa se oli pientä puhetta. Yhden oppilaan mielestä osa puhuu ja osa oppilasta tekee töitä ja silloin ei pysty keskittymään. Tilanne vaihtelee oppitunneilla, se riippuu opettajasta ja tunteista. Monet vastaajista sanoivat:

”Vaihtelevaa, riippuu tunteista ja opettajista”

Kaikkien poikien mielestä luokassa on rauhallista työskennellä, vaikka ei olekaan täysin hiljaista. Pojat eivät osanneet ottaa kantaa, onko luokassa täysin hiljaista. Yksi pojista oli sitä mieltä, että on täysin hiljaista ja yksi oli eri mieltä. Poikien mielestä meteliä on pääsääntöisesti ryhmätöissä, teknisen- ja musiikin oppitunneilla. Pojat kokivat, että oppitunneilla oli yleensä mukavaa, saa hyvin työrauhan, vaikka onkin pientä puhetta. Yksi vastaajista sanoi:

”Pölpötetään niitä näitä ja välillä nauretaan”

9.2 Luokan toimintakulttuuri ja ilmapiiri

Tyttöjen mielipiteet hajaantuivat jonkin verran. Enimmäkseen tyttöjen mielestä oppilaat keskittyvät oppitunnilla opetukseen, vain yksi oli eri mieltä ja kahdella ei ollut mielipidettä asiaan. Samanlainen jakauma oli myös kotiläksyjen kohdalla. Suurin osa oli sitä mieltä, että oppilaat tekevät kotiläksyt. Joidenkin mielestä asiaan vaikuttaa, mikä oppiaine on kyseessä. Kaikki tytöt olivat sitä mieltä, että oppilaat toimivat luokassa opettajan ohjeiden mukaan. Oppitunneilla myös jutellaan kavereiden kanssa, pelataan puhelimella tai kuunnellaan musiikkia. Monet vastaajista kertoivat:

”Jutellaa keskenään ja joku räpeltää kännykkää”

Oppitunneilta myöhästymisiä ja varsinaista oppituntien häirintää tapahtui vain muutamien oppilaan mielestä. Tässä asiassa tytöt ja pojat vastasivat samalla tavalla. Poikien mielestä häiritseminen oli puhumista ja tyttöjen mielestä häiritsevä käyttäytyminen

oli juttelun muuttumista kovaaääniseksi ja puhelimen kanssa pelaamista niin, että siinä on äänet päällä. Monet kertoivat:

”huutaa omiaan ja säätää kännykän kanssa”

Kaikkien vastauksista tuli ilmi, että oppilaiden opiskelu ei kärsinyt työrauhaongelmista. Vain yksi pojista ja kaksi tytöistä kertoi näin joskus tapahtuvan.

Luokan ilmapiiristä kysyttäessä tyttöjen mielipiteissä oli jonkin verran hajontaa. Yksi oppilas oli eri mieltä siitä, hyväksytäänkö luokassa erilaisuutta. Tämän kysymyksen kohdalla tyttöjen mielipiteet hajosivat eniten. Hyväksytyksi koki tulleen suurin osa oppilaista, vain kaksi ei osannut ottaa kantaa asiaan. Suurin osa tytöistä koki luokkansa turvalliseksi, vain yksi oppilas ei osannut sanoa kantaansa. Tytöt olivat yksimielisiä siitä, että luokassa ei kiusata ketään, mutta kuitenkin välillä joku jätetään ulkopuolelle ja välillä oppilaat ärsyttävät toisiaan. Yleensä luokan ilmapiiri oli tyttöjen mielestä rento, kaikki pystyvät tulemaan toimeen hyvin toistensa kanssa. Ajoittain tunnit ovat meluisia, mutta joskus tunneilla on myös aivan hiljaista. Muutama oppilas koki luokkansa innostuneeksi, osa ei osannut sanoa mielipidettään asiasta. Opettajan toiminta vaikuttaa oppilaiden mukaan myös luokan ilmapiiriin.

Pojista vain kaksi oppilasta ei osannut kertoa mielipidettään, oliko heidän mielestään luokka innostunut vai ei. Muuten pojat olivat sitä mieltä, että ilmapiiri on hyvä, rauhallinen ja oppitunnilla pystyy tekemään töitä. Kaikki kokivat luokkansa turvalliseksi paikaksi, jossa hyväksytään erilaisuutta ja heidät hyväksytään, eikä ketään kiusata. Kaikki tulevat hyvin toimeen kaikkien kanssa ja luokassa keskustellaan paljon monenlaisista asioista. Yksi vastaajista sanoi:

”se on kuin marttakerho, puhutaan paljon monista asioista ja kysellään opettajalta kaikenlaisista asioista ”

9.3 Suurimmat työrauhaongelmat ja niiden esiintyminen

Suurinta osaa pojista ei häirinnyt mikään. Yksi oppilas piti kielenkäyttöä suurimpana ongelmana. Muutamaa oppilasta häiritsivät eniten oppilaiden keskinäiset riidat ja se, että puututaan toisten asioihin. Eniten poikia häiritsi oppilaiden keskenään puhuminen.

Kaikki tytöt olivat yksimielisiä siitä, että oppilaiden kielenkäyttö ei ole suurimpia työrauhaongelmia. Eniten tyttöjä häiritsi, kun oppilaat sanovat vastaan opettajalle. Oppilaiden keskenään puhuminen häiritsi joskus, jos äänenkäyttö oli kovaa. Useimpia häiritsi myös toisten asioihin puuttuminen. Oppilaiden keskinäiset riidat häiritsivät muutamaa oppilasta, samoin oppilaiden vaeltelu luokassa. Yhdeksi ongelmaksi mainittiin myös puhelimella pelaaminen niin, että äänet ovat päällä eikä opettaja puutu asiaan. Yhden oppilaan mielestä ryhmätyötunneilla oli eniten häiriötekijöitä.

Kaikkien oppilaiden mielestä eniten työrauhaongelmia esiintyy koulupäivän viimeisillä oppitunneilla. Monien mielestä iltapäivällä alkavat oppituntien häiriöt lisääntymään. Joidenkin mielestä tilanteeseen vaikuttaa, mikä oppitunti on kyseessä ja tehdäänkö esimerkiksi ryhmätöitä. Yleisemmin häiriöitä on myös perjantaisin, viikonlopun jälkeen tai kun on alkamassa loma.

Ajankohdasta pojat olivat melko yksimielisiä, aamun oppitunneilla esiintyy vähemmän ongelmia, vain yksi oppilas oli eri mieltä. Tytöistä myös enemmistö oli sitä mieltä, että aamun oppitunneilla on vähemmän ongelmia. Yksittäisten oppilaiden mielestä tällainen tilanne voi olla myös iltapäivällä ruokailun jälkeen sekä päivän viimeisillä tunneilla. Eräs oppilas kommentoi seuraavasti:

”aamulla kaikki on niin väsyneitä, että ei jaksa tehdä mitään”

Melkein kaikki oppilaat olivat sitä mieltä, että sijaisopettajan aikana esiintyy enemmän työrauhaongelmia, vain muutamalla oppilaalla ei ollut asiaan mielipidettä. Tytöt kommentoivat, että tilanne riippuu myös sijaisesta. Joidenkin tyttöjen mielestä naisopettajan tunneilla esiintyy työrauhaongelmia enemmän. Poikien mielestä tässä ei ole eroja. Muutamat tytöt sekä pojat olivat sitä mieltä että, tilanteeseen vaikuttaa se, että opettaja on vastavalmistunut. Tähän kommentoitiin:

”Silloin ei tarvitse olla kunnolla koska opettaja ei silloin sano vastaan.”

Jos opettajalla oli paljon työkokemusta, myös silloin voi muutamien oppilaiden mielestä, olla enemmän työrauhaongelmia. Heidän mielestään, asiaan vaikutti enemmän opettajan tapa toimia. Jos tuntityöskentely sisältää koko ajan muistiinpanojen kirjoittamista ja tunnin lopetus pitkittyy, se aiheuttaa levottomuutta oppilaissa. Joidenkin vapaamuotoisten tehtävien, kuten ryhmätöiden, aikana syntyy myös helpommin rau-

hattomuutta. Muutaman tytön kokemuksena oli, että joskus voi esiintyä enemmän häiriöitä myös aamun oppitunneilla, esimerkiksi viikonlopun jälkeen. Muut oppilaat kokivat, että aamun tunnit olivat yleensä kaikista rauhallisimpia.

Tyttöjen mielipiteet jakautuivat huonon ilmapiirin vaikuttavuudesta. Pieni enemmistö oli kuitenkin sitä mieltä, että huonolla ilmapiirillä oli vaikutusta työrauhaan. Poikien mielestä huono ilmapiiri vaikuttaa tilanteeseen, vain yksi heistä ei osannut ottaa kantaa asiaan. Luokan kiusaamistilanteen vaikuttavuutta kysyttäessä vastaukset hajosivat eniten, eli tästä oltiin hyvin eri mieltä.

Kun oppilaat noudattavat opettajan ohjeita ja opettajalla on taito pitää työrauhaa yllä, niin silloin esiintyy työrauhaongelmiakin vähemmän. Tästä kaikki vastaajat olivat samaa mieltä. Kaikkien tyttöjen ja useimpien poikien mielestä opettajan taito opettaa mielenkiintoisesti vähentää työrauhaongelmia ja silloin jaksaa myös keskittyä opetukseen.

Opettajan vaikutus työrauhaan jakoi mielipiteet hyvin tasaisesti niin tyttöjen kuin poikienkin kohdalla. Yhden oppilaan mielestä naisopettajan tunneilla oli vähemmän työrauhaongelmia kun taas joidenkin oppilaiden mielestä miesopettajan tunneilla oli vähemmän ongelmia. Muiden mielestä opettajan sukupuolella ei ollut merkitystä. Hyvin monet oppilaat olivat sitä mieltä, että opettajan pitkä työkokemus vaikutti siihen, että työrauhaongelmia esiintyi vähemmän.

Oppilaiden mielestä tilanteeseen vaikuttavat opettajan taito pitää hyvää kuria ja millaisia opetusmenetelmiä hän käyttää. Työrauhaan vaikuttavat myös tehtävien määrä ja se, joutuvatko oppilaat kirjoittamaan koko tunnin ja venyykö tunti liian pitkäksi. Tavallisuudesta poikkeavat tehtävät kuten esimerkiksi dokumentin katsominen ja ryhmätyöt vaikuttavat asiaan muutamien mielestä rauhoittavasti. Myönteisesti oppitunnin työrauhaan vaikuttaa se, kun opettaja keskustelee oppitunnin aiheesta oppilaiden kanssa.

9.4 Toimintatavan muutoksella kohti tavoitetta

Suurin osa pojista ja kaikki tytöt olivat sitä mieltä, että jos opettaja osaa opettaa hyvin, sillä on vaikutusta työrauhaan. Poikien mielestä olisi tärkeää, että opettaja opettaisi myös mielenkiintoisesti, eikä antaisi paljon läksyjä. Tytöt ja pojat olivat myös yksi-

mielisiä siitä, että jos opettaja vaatii työrauhaa luokalta, se vaikuttaisi positiivisesti tilanteeseen. Vain yksi poika ei uskonut, että tällä olisi merkitystä asiaan. Poikien mielestä opettajan ja häiritsevän oppilaan väliset keskustelut auttaisivat myös tilanteeseen. Tytöistä muutamat eivät uskoneet keskusteluista olevan apua, joidenkin mielestä vaikuttavuus riippuu oppilaasta. Luokan pelisäännöistä kysyttäessä vastaukset olivat myös samansuuntaisia tyttöjen sekä poikien kanssa. Suurimman osan mielestä selkeillä pelisäännöillä olisi vaikutusta hyvään työrauhaan. Useimmat oppilaat toivoivat opettajalta tiukempaa otetta häiritseviä oppilaita kohtaan. Opettajan pitäisi poistaa heidät luokasta. Opettajien toiminta riippuu myös siitä, kuka oppilas häiritsee ja miten hän häiritsee.

Tytöjen mielestä opettajien opetustyyllillä oli paljon merkitystä. Heidän mielestään opettaja ansaitsee ajan kanssa auktoriteettiaseman luokassa ja hän ansaitsee omalla toiminnallaan oppilaiden kunnioituksen. Oppitunneilla ei pitäisi koko ajan vain kirjoittaa muistiinpanoja. Oppilailla pitäisi olla mahdollisuus enemmän osallistua ja keskustella aiheesta. Keskustelun tärkeys nousi esille useampien kysymysten kohdalla.

Kaikki vastaajat olivat yhtä mieltä siitä, että kun oppilaat kuuntelevat opettajaa, tulee hyvä työrauha. Tytöt olivat myös yhtä mieltä siitä, että kun oppilaat tulevat hyvin toimeen keskenään, sillä on vaikutusta hyvään työrauhaan. Tyttöjen mielestä oppilaiden tulisi jaksaa paremmin odottaa omaa vuoroaan, että opettaja tulee auttamaan heitä tehtävissään. Suurin osa pojista piti tärkeänä, että kaikki ovat kavereita keskenään.

Tytöt kertoivat myös helpommin itse puuttuvansa luokan työrauhaan, etenkin jos opettaja oli jo kerran huomauttanut asiasta oppilaille. Silloin joku tytöistä oli vielä uudelleen käskenyt oppilaita olemaan hiljaa ja näin oli saatu luokkaan hyvä työrauha.

9.5 Opettaja työrauhan edistäjänä

Suurin osa tytöistä piti tärkeänä, että opettaja vaatisi oppilaita olemaan hiljaa. Tytöt olivat aivan yksimielisiä siitä, että opettajan tulisi poistaa häiriköivät oppilaat luokasta. Muutama oppilas uskoi, että jälki-istunnolla uhkaamalla voisi olla vaikutusta. Kaikki muut eivät uskoneet jälki-istunnon vaikutukseen ja joillakin oli kokemus, että se lisäsi vain levottomuutta. Tytöt pohtivat myös keskustelujen vaikutusta häiritseviin oppilaisiin. Heidän mielestä vaikuttavuus riippuu paljon tilanteesta ja häiritsevistä henkilöistä. Heidän mielestään se olisi kuitenkin parempi vaihtoehto kuin jälki-istunto.

Tyttöjen mielestä opetusmenetelmiin pitäisi kiinnittää huomiota. Onnistunut oppitunti oli mielenkiintoinen, vaihteleva, virikkeitä antava, konkreettinen ja se sisältäisi käytännön esimerkkejä. Opettajan tulisi myös kuunnella oppilaiden mielipiteitä. Kirjoitustunneilla voisi kuunnella musiikkia, koska se auttaisi keskittymään.

Suurin osa pojista oli sitä mieltä, että kun opettaja opettaa mielenkiintoisesti, se auttaisi parhaiten. Vain muutama poika uskoi, että jos opettaja vaatisi hyvää työrauhaa, se auttaisi parantamaan tilannetta. Kaikki muut olivat eri mieltä asiasta. Poikien mielipiteet jakautuvat tasan samaa mieltä ja eri mieltä olevien välillä musiikinkuuntelun vaikuttavuudesta työrauhaan. Osa oli sitä mieltä, että se auttaisi ja toinen osa ei uskonut siitä olevan mitään apua. Yksi poika uskoi jälki-istunnosta olevan hyötyä, kaikki muut eivät uskoneet sen vaikutukseen. Oppilaat kokivat, että uhkailu jälki-istunnosta lisäsi vain levottomuutta luokassa. Kaikkien poikien mielestä eniten auttaisi, että opettaja keskustelisi häiritsijöiden kanssa kahden kesken. Suurimman osan mielestä olisi hyvä poistaa häiritsevät oppilaat luokasta. Pari oppilasta oli asiasta eri mieltä. Eräs oppilas ehdotti, että opettaja ei antaisi lupaa lähteä oppitunnilta ennen kuin kaikki työt olisivat tehty. Oppilaat haluavat pois tunneilta ja silloin olisi parempi motivaatio tehdä töitä tunneilla. Yksi vastaajista kommentoi:

”jämäkkä opettaja sanois, että luokasta ei sais lähteä ennen kuin hommat on tehty. Kaikki kuitenkin haluaa pois ja se sais sitten oppilaat tekee hommia”

9.6 Oppilasta auttava toiminta

Tytöt olivat aivan yksimielisiä siitä, että parhaiten pystyisi opiskelemaan kun kuuntelee oppitunnilla opettajaa, tekee muistiinpanoja ja samassa ryhmässä ovat myös ystävät. Ystäviltä saa myös apua tehtävien tekemisissä. Yksi opiskelija koki, että istuminen eturivissä auttaa häntä työskentelyssä. Muutamia auttoi myös piirtäminen ja esimerkiksi musiikin kuuntelu kirjoitustehtävissä. Kun oppitunneilla keskustellaan aiheesta, se auttoi myös opiskelussa. Kun oli nukkunut hyvin, ei ollut nälkä, eikä muita häiriötekijöitä, pystyi hyvin työskentelemään.

Poikien mielestä eniten auttaisi se, että kuuntelee opettajaa oppitunneilla ja tekee hänen ohjeidensa mukaan. Suurinta osaa pojista auttoi myös se, että kirjoitti muistiinpanoja. Muutamaa oppilasta auttoi myös piirtäminen ja se, että välillä ajatteli myös muita asioita. Suurin osa pojista koki, että työskentelyä auttaisi ystävien läsnäolo sa-

massa ryhmässä. Kun käsillä olisi jotain tekemistä, se auttaa myös keskittymään. Kun opettaja opettaisi mielenkiintoisia asioita, silloin olisi helpompi työskennellä.

Tyttöjen mielestä muiden tilannetta voisi auttaa se, että he istuisivat yksin oppitunnilla ja välitunneilla olisi mahdollisuus saada välipalaa. Useimmat oppilaat olivat sitä mieltä, että välitunnilla ei saisi pakottaa menemään ulos, vaan se olisi vapaaehtoista. Monet vastasivat, että kaverin vieressä istumiseen vaikuttaa, millaisesta kaverista on kysymys eli se voi onnistua hyvin tai täysin epäonnistua. Työparit voisivat välillä vaihtua ja oma motivaatio opiskeluun pitäisi olla hyvä.

Suurimmalle osalle pojista oli hankala vastata tähän kysymykseen. Muutamien mielestä toisia voisi auttaa, että he saavat istua ystävän vieressä. Muutama oppilas jäi pohtimaan, että riippuu paljon henkilöistä, voisiko ystävän vieressä istuminen onnistua niin, että siitä ei aiheutuisi häiriötä. Yhden oppilaan mielestä oli tärkeää, että opettajalta saisi aina apua, kun sitä tarvitsee.

Välituntiasiat herättivät pojissa paljon ajatuksia. Muutamien oppilaiden mielestä olisi hyvä, jos välitunnilla olisi saatavilla välipalaa ja oppilaiden pitäisi mennä ulos välituntisin. Välitunnilla olisi hyvä mennä ulos, koska raitis ilma piristää ja tämä pitäisi jokaisen oppilaan itse ymmärtää. Tämän jälkeen tunnilla jaksaisi paremmin opiskella. Toisaalta ketään ei saisi pakottaa ulos välitunnilla. Jos välitunnilla olisi mahdollisuus välipalaan, se auttaisi etenkin urheilevia nuoria, koska sillä on suotuista vaikutus urheilijan urheilusuoritukseen, kun hän saa tasaisesti energiaa päivän aikana. Tästä valmentajat olivat puhuneet oppilaille. Muutaman oppilaan mielestä myös tunnin aikana tulisi voida käydä juomassa.

9.7 Vanhempien ja muiden aikuisten vaikutusmahdollisuudet

Melkein kaikkien tyttöjen mielestä koti on se paikka, jossa opitaan hyvät käytöstavat. Yksi oppilas oli eri mieltä, ja yksi ei osannut ottaa kantaa asiaan. Suurimman osan mielestä myös vanhempien hyvällä esimerkillä oli merkitystä, tästäkin vain yksi oppilas oli eri mieltä ja yhdellä oppilaalla ei ollut asiaan mielipidettä. Monet vastasivat myös, että vanhempien vaatimalla hyvällä käytöksellä ja rangaistuksilla huonosta käytöksestä olisi merkitystä. Eräs oppilas uskoi, että palkitsemisella hyvästä käytöksestä olisi vaikutusta. Tytöt ehdottivat, että vanhemmat voisivat olla yhteydessä opettajaan

ja opettaja voisi olla myös yhteydessä vanhempiin. Vanhempien pitäisi keskustella lapsen kanssa.

Tässä kysymyksessä poikien vastauksissa oli melko paljon hajontaa. Eniten pojat olivat samaa mieltä siitä, että kotona opetetaan hyvät käytöstavat ja vanhempien omalla hyvällä käytöksellä olisi myös vaikutusta. Tästä asiasta vain yhdellä oppilaalla ei ollut mielipidettä. Pojat uskoivat enemmän rangaistukseen kuin palkitsemiseen kotona, jolla voitaisiin vaikuttaa oppilaan käyttäytymiseen. Yhden oppilaan mielestä vanhempien kannustamisella olisi vaikutusta käyttäytymiseen, sekä kodin ja koulun yhteistyöllä. Yksi oppilaista ei uskonut, että vanhemmat voisivat vaikuttaa mitenkään luokan työrauhaan.

Tyttöjen mielestä työrauhaan voisi vaikuttaa opinto-ohjaaja ja sen jälkeen koulukuraattori ja erityisopettaja. Parin oppilaan mielestä myös rehtori voisi vaikuttaa asiaan. Tyttöjen mielestä kaikki lähtee oppilaasta itsestään. Opettaja ja muut oppilaat voivat vaikuttaa oppitunnilla tilanteeseen. Tytöt ehdottivat myös koulun ulkopuolista henkilöä, kummia. Yksi vastaajista ehdotti:

”olis joku kummi, erityishenkilö, vanhempi ihminen, mihin olis helppo samaistuu, joku hyvä tyyppi ”

Poikien mielestä eniten työrauhaan voisi vaikuttaa koulukuraattori ja parin oppilaan mielestä myös erityisopettaja ja rehtori voisivat vaikuttaa luokan työrauhaan. Yksi pojista toivoi, että terveydenhoitaja vaikuttaisi ahdh-oppilaiden tilanteeseen. Pojat toivoivat, että luokalle kävisi puhumassa joku kuuluisa henkilö, joka kertoisi, mitä voisi tapahtua, jos ei työskentele kunnolla koulussa. Luokan oma luokanvalvoja voisi tarkkailla luokkaa enemmän ja kyselisi muilta opettajilta, onko luokassa ollut rauhallista. Luokanvalvoja voisi keskustella niiden oppilaiden kanssa, joilla menee huonosti. Opettajien pitäisi puuttua myös kiusaamiseen. Opettajien opetustaidoilla on paljon merkitystä. Opettajan pitäisi uskaltaa olla myös tiukka ja vaatia luokkaa olemaan hiljaa.

9.8 Täydellinen luokahuone

Suurin osa oppilaista koki, että luokkatilalla ei ole merkitystä luokan työrauhaan. Eräs oppilas kommentoi, että kun on pieni tila, silloin tuntuu, että meteliäkin olisi enem-

män. Tyttöjen mielestä luokkien tuolien tulisi olla kunnolliset ja pehmeät, ei kuitenkaan liian pehmeitä, ettei nukahda. Tärkeintä olisi, että niissä olisi hyvä istua. Pulpettien pitäisi olla siistejä ja tarpeeksi suuria. Pöydät voisivat olla niin suuria, että sen ympärille mahtuisi useampia oppilaita. Seinillä voisi olla julisteita ja seinien värit voisi olla esimerkiksi ruskea. Luokahuoneen koko pitäisi olla sopiva, ei liian iso eikä pieni. Luokissa pitäisi olla hyvä ilmasto, isot ikkunat, mistä näkisi ulos. Elektronikkaa pitäisi olla enemmän, esimerkiksi älytaulu olisi kiinnostava.

Kaikkien poikien mielestä pehmoiset tuolit olivat tärkeimmät. Luokassa voisi olla myös sohvut, että saataisiin kotoinen tunnelma. Pulpetti pitäisi olla parempi kuin nykyinen, muuten normaali luokkatila vaalealla väriyksellä olisi hyvä. Tietokoneita voisi olla enemmän käytössä tai tunnit voisivat olla atk-luokassa, että tietokoneilla voisi tehdä tehtäviä.

9.9 Täydellinen työrauha

Tyttöjen enemmistön mielestä tärkeintä olisi rauhallinen ilmapiiri, ei kuitenkaan aivan hiljaista. Tällaisessa ilmapiirissä olisi helppo keskittyä. Tytöt haluaisivat keskustella ystävien kanssa, esimerkiksi pyytää apua tehtävissä mutta ei saisi korottaa ääntä. Heidän mielestään pitäisi kuunnella opettajaa, ja vain yksi vastaajista toivoi, että oppitunnilla puhuttaisiin vain silloin, kun on viittaamalla saa opettajalta siihen luvan. Luokassa ei saisi vaellella kesken tunnin.

Tyttöjen mielestä päivät ovat hyvin erilaisia. Millaiseksi päivät muodostuvat, riippuu siitä, millaisella mielellä oppilaat ovat sillä hetkellä. Opettajat voisivat olla vähän tiukempia, jolloin hän poistaisi suurimmat häiritsijät luokista. Oppitunneilla pitäisi olla mielenkiintoisempia tehtäviä, esimerkkejä käytännöstä ja keskustelua tunnin aiheesta, jolloin jaksaisi kuunnella paremmin. Oppituntien tehtävät olisivat myös konkreettisempia. Oppitunneilla kiinnitettäisiin enemmän huomiota kaikkiin oppilaisiin, myös hiljaisiin ja koko luokan kokonaistilanne huomioitaisiin paremmin. Oppilaiden mielihiljaisuus pidettä myös kuunneltaisiin. Oppitunneilla voisi keskustella vieressä istuvan kanssa. Luokassa olisi selkeät pelisäännöt ja kaikille pitäisi antaa työrauha ja jokaisen tulisi muistaa, että myös omalla toiminnalla voi vaikuttaa omaan opiskeluunsa.

Poikien mielestä oppitunnilla pitäisi olla hiljaista mutta ei aivan täysin hiljaista. Oppitunneilla voisi vähän keskustella ystävien kanssa ja olisi tärkeää, että kaikki tulevat

hyvin toimeen keskenään. Tehtäviä voisi tehdä yhdessä ystävien kanssa. Luokassa olisi myös rauhallista tehdä tehtäviä itsenäisesti. Tehtäviä ei saisi olla paljon. Oppilaat voisivat istua vierekkäin. Opettajaa pitäisi jokaisen jaksaa kuunnella ja tehdä mitä hän kääkee sekä tehtävät tehtäisiin aina loppuun asti. Opetuksen pitäisi olla mielenkiintoista ja opettajan tulisi tuntea koko luokan tilanne. Opettajalta saisi apua aina tarvittaessa, muuten opettajan ei tarvitsisi puuttua oppilaiden tekemisiin. Ilmapiiri olisi rento ja huumoria pitäisi olla. Opettajan pitäisi vaatia olemaan hiljaa, rohkeasti puuttua kiusaamiseen ja keskustella häiritsevien oppilaiden kanssa sekä olla yhteydessä vanhempiin. Oppitunneilla pitäisi olla enemmän käytössä elektroniikkaa esimerkiksi tietojen laajempaan etsintään. Ilmanvaihtoa pitäisi tehostaa välitunnilla. Oppitunneilla pitäisi voida juoda, jos on jano.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää, mitkä asiat vaikuttavat koulun työrauhaan ja miten sitä pitää kehittää. Oppilaiden vastuksissa korostui opettajan roolin suuri merkitys työrauhan mahdollistajana. Opettajan opetustaito ja tapa toimia oppilaiden kanssa nousivat tärkeimmiksi asioiksi. Kun opetus olisi mielenkiintoista, se motivoisi ja auttaisi oppilaita keskittymään opetukseen ja siten parantaisi myös oppitunnin työrauhaa. Vuonna 1990 Erätuuli ja Puurula tutkivat työrauhahäiriöitä ja niiden syitä yläasteella oppilaiden kokemina. Heidän tutkimuksessaan oppilaiden mielestä lievät työrauhahäiriöt olivat yleisiä ja pääasiallisiksi syiksi oppilaat arvioivat opettajan, opetuksen ja oppiaineen sekä opettajan työskentelyn.

Opettajan tulisi rohkeammin puuttua tilanteisiin ja vaatia työrauhaa. Haastatteleman oppilaat kertoivat, että kun opettajalla on taito pitää työrauhaa yllä ja hän osaa suhteuttaa oppituntien sisällön sopivaksi ja ottaa huomioon luokan kaikki oppilaat, esiintyy työrauhaongelmia myös vähemmän. Tutkimuksessani nousi samoja asioita opettajan toiminnassa kuin Timo Saloviita on kirjassaan, Meidän koulu (2009), on tuonut esiin. Hän kirjoittaa luokan hallinnan keskeiseksi tekijäksi laadukkaan opetuksen. Opettaja tarvitsee organisoinnin ja ryhmänhallintamenetelmien taitoja. Lisäksi hän kirjoittaa hyvän luokkahallinnan edellytyksistä, joita ovat esimerkiksi sopivasta opiskeluvauhdista huolehtiminen ja oppilasryhmän motivointi.

Keskustelujen merkitys ja kuulluksi tuleminen nousivat monien kysymysten kohdalla tärkeiksi asioiksi. Tutkimuksessani oppilaat kokivat, että oppitunneilla pitäisi olla

enemmän mahdollisuuksia osallistua ja keskustella tunnin aiheesta. Opettajan tulisi kuunnella enemmän heidän mielipiteitään ja ottaa huomioon kaikki oppilaat. Ystävi-en kanssa olisi tärkeää keskustella myös tunnin aikana ja tehdä yhdessä tehtäviä. Oppilaat kertoivat, että he keskustelevat monenlaisista asioista keskenään ja kyselevät myös opettajalta erilaisia asioita. Jos joku oppilas häiritsee oppituntia, monet oppilaat toivoivat, että opettaja keskustelisi hänen sekä tarvittaessa myös hänen vanhempiansa kanssa. Oppilaat toivoivat myös oman luokanvalvojan keskustelevan toisten opettajien kanssa luokan tilanteesta ja tarvittaessa myös hän voisi keskustella niiden oppilaiden kanssa, joilla on ongelmia. Salovaara ja Honkonen (2011, 68 - 69) kirjoittavat, että turvallisen koulun perustana ovat oppilaiden mahdollisuus osallisuuteen ja asioihin vaikuttamiseen. Nuorten osallisuus tarvitsee koulun aikuisten tuen, positiivisen asenteen ja käytännön tekoja. Nuoret haluavat saada oman äänensä kuuluville ja haastaa aikuiset keskusteluun.

Oppilaat kaipaavat omaa tukiaikuista, joka pitää heistä huolta, on heidän puolella ja on kiinnostunut heistä. Luukkaisen (2005, 105) mukaan opettaja on oppilaan tukijana tärkein voimavara. Muiden koulun aikuisten toivottiin myös keskustelevan oppilaiden kanssa. Opettajien lisäksi oppilaiden mielestä luokan työrauhaan voivat eniten vaikuttaa opinto-ohjaaja, koulukuraattori ja erityisopettaja, joiden toivotaan keskustelevan luokkien kanssa tarvittaessa aiheesta. Koulun ulkopuolisia henkilöitä toivottiin myös keskustelemaan oppilaiden kanssa työrauhasta.

Saloviidan mukaan (2009, 99) kaikilla oppilailla on oikeus tulla kohdelluksi arvokkaalla ja kunnioittavalla tavalla. Hyvä tavoite mutta yllättävänkin usein käytännössä mahdoton toteuttaa. Lapsen ja nuoren kohtaamisesta puhutaan paljon mutta arjessa se on kaikkein haastavin tilanne. Kun joudutaan puuttumaan oppilaan käyttäytymiseen, on suuri riski, että negatiivisten tunteiden mukana häviää myös aikuisen ammatillisuus. Ihminen toimii tunteidensa vallassa jolloin ei välttämättä tehdä viisaita tekoja. Tämä on inhimillistä ja kertoo sitä, että opettajakin on vain ihminen, jolla on tunteet. Kun erilasiin tilanteisiin on ennalta sovitut toimintamallit, on helpompi säilyttää ammatillisuus tilanteiden selvittämisessä. Oppilaan koulukokemuksista mieleenpainuvimmat muistot tulevat juuri niistä opettajan ja oppilaan välisistä kohtaamisista. Oppilas muistaa ehkä koko elämänsä, miten joku opettaja on sanoillaan häntä satuttanut. Tilanteet tulevat yllättäen ja tunteet kuohuvat molemmilla osapuolilla. Oppilaan

tunnetila ja rivien välien viestit ovat tärkeitä ymmärtää. Haasteellisinta on kuulla, mitä ei sanota ja olla antamatta merkitystä toisen sanomalle omasta näkökulmasta.

Monet oppilaista korostivat, että jokaisen tulee itse ymmärtää oman toiminnan seuraukset ja ottaa vastuuta asiasta. Saloviidan (2009, 119 - 120) mukaan luokan hallinnan yksi keskeinen asia on, että ongelmien korjaamisessa oppilaita autetaan arvioimaan ja kehittämään omaa käyttäytymistään. Tutkimuksessani tuli esille, että oppilaiden tulisi myös oppia itse ymmärtämään, mikä on heille hyväksi ja miten kannattaa käyttäytyä. Jokaisen oppilaan tulisi itse ymmärtää, että kun menee välitunnilla ulos, jaksaa olla paremmin oppitunnilla. Vastuu oppilaiden hyvinvoinnista oli oppilaiden mielestä myös oppilailla itsellään. Saloviidan (2009, 124) mielestä on tärkeää, että oppilas huomaa selviävänsä erilaista tilanteista itsenäisesti ja hän pystyy itse säätelemään käyttäytymistään ilman valvontaa. Kaiken edellytyksenä on, että oppilaille opetetaan rakentavan ongelmanratkaisun taitoja ja he ovat oppineet käyttämään niitä käytännössä. Monia asioita voidaan oppia yrityksen ja erehdyksen kautta mutta se on pitkä ja kivinen tie.

Se, miten oppilas kohdataan keskusteluissa, vaikuttaa siihen, millaisiin tuloksiin siinä päästään. Kohtaamisissa ensivaikutelma ja ensimmäiset minuutit ovat yleensä ne ratkaisevat mitä tapahtuu jatkossa. Oppilaan kohtaaminen ratkaisukeskeisen näkökulman kautta auttaisi pääsemään nopeammin ratkaisuihin, ja menetelmänä se on voimaannuttava sekä opettajan että oppilaan näkökulmasta. Kralin (1993, 28) mukaan ihmisten vuorovaikutuksen muutoksessa keskeistä on havainnointi ja käyttäytymisen arviointi. Havaintoja muuttava tekniikkana on uudelleenmäärittely. Se tarkoittaa, että tapahtumien merkitys muutetaan kielteisestä myönteiseksi.

Ratkaisukeskeisessä näkökulmassa oletuksena on, että ihmiset tietävät ongelman ratkaisun itse mutta eivät tiedä tietävänsä sitä. Kasvatuskeskustelu eli KaKe on ratkaisukeskeisyyteen pohjautuva menetelmä, joka tuo vaihtoehtoisen toimintatavan jälki-istunnolle. Menetelmän tarkoituksena on opettaa vuorovaikutustaitoja. Kasvatuskeskusteluissa otetaan huomioon kunkin oppilaan yksilöllisyys. Kasvatuskeskustelussa oppilaan käyttäytymistä tai tapaa toimia pyritään ohjaamaan ja hänen on itse mietittävä rikkomuksen seuraukset. Tavoitteena on myös opettaa vastuullisuutta ja vanhemmat otetaan mukaan yhteisiin kasvatustapoihin. Oppilaalle pyritään välittämään tunnetta, että hänestä huolehditaan, häntä kuunnellaan ja asiat otetaan vakavasti. Tällöin

oppilas joutuu myös välittömästi pohtimaan mitä teki, miksi ja miten korjata tilannetta lisäämällä oppilaan vastuuntuntoa. (KaKe - Kasvatuskeskustelu.)

Oman koulun ja luokan oppilaat muodostavat lapselle ja nuorelle vertaissuhdeyhteisön vuosien ajaksi. Ystävyyssuhteilla on hyvin tärkeä merkitys lapsen ja nuoren itsetunnonle. Oppilaiden mielestä luokan ilmapiirin tulisi olla rento ja mukana olisi myös huumoria. Pojat painottivat huumorin merkitystä, luokan ilmapiirin parantajana. Kun kaikki ovat ystäviä keskenään, auttavat toisiaan ja heidän kanssa voi keskustella kaikista asioista, se vaikuttaa niin työrauhaan kuin luokan ilmapiiriinkin. Tehtävien tekemisessä on tärkeää saada apua kaverilta. Salmela-Aro (2010, 454 - 456) kirjoittaa, että nuoren koulumotivaation kannalta on tärkeä jakaa itselle tärkeitä asioita kaverien kanssa. Hyvät ystävät ja sosiaaliset suhteet auttavat oppilaita kestäämään paremmin myös koulun haasteita ja paineita. Opettajan oma toiminta voi myös vaikuttaa oppilaiden välisiin suhteisiin. Oppilaat kokevat, että on erittäin tärkeää, että opettaja kohtelee ja huomioi kaikkia oppilaita tasavertaisesti.

Tutkimuksessani nousi esille hyvä ja turvallinen ilmapiiri sekä hyvät ihmissuhteet. Kun samassa tilassa on paljon erilaisia oppilaita, ei voi välttyä riidoilta, erimielisyyksiltä ja väärinymmärryksiltä. Oppilaat haluavat myös itse ottaa vastuuta ja oppia selvittämään omia asioitaan. Koulu voi myös antaa oppilaille välineitä ja opettaa tarvittavia taitoja miten itse voi ratkaista ihmissuhdeongelmia.

VERSO eli vertaissovittelu on myös ratkaisukeskeisyyteen pohjautuva menetelmä. Se tarjoaa vaihtoehtoisen ja vapaaehtoisen tavan selvittää ihmissuhdeongelmia. Keskeisenä ajatuksena on, että ongelman ratkaisijana ovat oppilaat itse. Neuvottelu on vapaaehtoista, ja paikalla ovat molemmat osapuolet sekä koulutetut sovittelijat. Sovittelijoiksi koulutetaan vapaaehtoisia oppilaita. Toiminnan vastuuvetäjänä on koulun aikuinen mutta käytännön sovittelun hoitavat oppilaat. (Verso -Vertaissovittelu.)

Oppilas kokee kouluyhteisön turvallisemmaksi, kun hän tietää, että myös hankalien tilanteiden ratkaisuun on olemassa selkeitä keinoja ja itsellä on mahdollisuus osallistua. Tilanteen selvittelyssä ei tarvitse pelätä rangaistusta ja ratkaisuun voi itse vaikuttaa. Mitä enemmän aikuiset ovat kiinnostuneita kuulemaan lasten ja nuorten näkemyksistä, kokemuksista ja erilaisista tavoista ratkaista asioita, sitä monipuolisemmin kaikkien ideoita ja vuorovaikutustaitoja voidaan käyttää koko yhteisön hyväksi. Sovittelun taito on kansalaistaito, joka kantaa läpi koko elämän. Sovittelulla voidaan vaikuttaa myös

luokan yhteishenkeen ja oppilaiden taitoon oppia itse sopimaan ristiriitojaan. (Gellin 2011, 95.)

Vertaissovittelu on yksinkertainen ja selkeä toimintamalli, jonka avulla sovittelijoiksi koulutetut oppilaat auttavat oppilaita itse löytämään ratkaisun ristiriitaansa. Osapuolet saavat kertoa oman näkemyksensä tapahtuneesta, kuvata tuntemuksiaan ja pohtia eri ratkaisuvaihtoehtoja. Tavoitteena on saada aikaan yhteisesti hyväksytty sopimus ja käytöksen myönteinen muutos, minkä toteutumista seurataan. Vertaissovitteluun kuuluu, että ketään ei syytetä tai rangaista ja tällä ehkäistään koston kierre. Syyttämättä työskentely luo pohjan oikeiden ratkaisujen löytymiseen. Tarkoituksena on vähentää koulujen toimintahäiriöitä oppilaiden vuorovaikutustaitoja edistämällä. Sovittelulla puututaan mieltä pahoittavaan toimintaan mahdollisimman varhain. (Gellin 2011, 25.)

Opettajat tarvitsevat tukea omaan jaksamiseen ja työnsä kehittämiseen. Tutkimuksesani nousi esille opettajan toimintatavan merkitys. Koulussamme on paljon nuoria opettajia, jotka hyötyisivät erityisesti mentoroinnista ja jo pitkän työuran saavuttaneita, joilla olisi annettavana hiljaista tietoa nuoremmille. Uudet opettajat ovat yhä oppimassa opettamista, ja he tarvitsevat tukea ja ohjausta ammatillisen identiteetin rakentamisessa, johon mentorointi voisi vastata. Monilla eri aloilla on hyväksytty, että uusiin ammattilaisten ohjaamiseen ja heidän taitojensa kehittämiseen sekä työhön liittyvän stressin hallintaan käytetään mentoreita. Olen omassa työroolissani kuraattorina ollut monesti opettajan työnohjaajana ja tukena ja nähnyt, että hän tarvitsisi myös vertaistukea omaan kehittymiseensä. Mentorointi on määritelty oppivaksi kumppanuudeksi kahden tai useamman henkilön välillä, jotka tekevät tiivistä yhteistyötä keskenään. Mentorointiprosesseissa korostuvat yhteistoiminnallisuus sekä monen tasoiset pohdinnat opettajuudesta. Mentorointi on opettajan ammatillisuuden tukemista. Mentorointiprosessissa saadaan erilaisia tulkintoja ja vaihtoehtoja ratkaisuksi päivittäiseen toimintaan. (Jokinen 2012.)

Työnohjaus antaisi myös uudenlaisen näkökulman tukea ja kehittää opettajan työtä. Se antaisi mahdollisuuden selkiyttää opettajan työn monenlaisia vaatimuksia. Oman toiminnan tutkiminen voisi antaa opettajalle tilaa tarkastella toimintaansa aiempaa paremmin. Omien vahvuuksien löytyminen auttaisi myös jaksamaan paremmin. Työnohjaus on tavoitteellista ja ammatillisuutta kehittävää toimintaa. Reflektoivaan työskentelyyn opetteleminen ja sitä kautta dialogisuuteen perehtyminen, työnohjaus tukisi koko

työyhteisöä. Omien kokemusten jakaminen, toisilta oppiminen ja vertaistuen saaminen ovat voimaannuttavia kokemuksia. Opettajien hyvinvointi on tärkeä osa oppilaiden hyvinvointia ja siksi siihen kannattaa myös panostaa. (Koski 2007, 44 - 49.)

Työnohjauksen yhtenä tavoitteena voisi olla opettajan työroolin vahvistaminen. Omi-
en vahvuuksien löytäminen tukisi omien kykyjen käyttöä työssä. Työroolin selkeyttä-
minen parantaisi myös työviihtyvyyttä. Työnohjaus voisi olla myös kehittämistyön tu-
kena ja sen avulla voitaisiin käsitellä muutokseen liittyviä odotuksia ja tuntemuksia.
Näiden kautta voisi avautua uusia tapoja toimia työyhteisössä. Opetus- ja kasvatustieteen
ihmissuhdetyössä kertyy monenlaista henkistä kuormaa, jonka prosessoimiseen työn-
ohjaus voisi myös auttaa. (Nieminen 2006, 44 - 49.)

Tutkimuksessani oppilaat uskoivat, että kotona annetuista rangaistuksista olisi hyötyä
mutta ei koulun rangaistuksista. Kodin ja koulun pitäisi oppilaiden mielestä tehdä hy-
vää yhteistyötä ja opettajan tulisi olla yhteydessä kotiin, jos oppilaalle tulee ongelmia.
Salovaara & Honkonen (2011, 163) kirjoittavat, että koulun ja kodin yhteistoiminta
vahvistaa turvallisuutta, luottamusta, luo myönteistä ilmapiiriä ja lisää hyvinvointia.
Turvallisessa koulussa koulun henkilökunta ja koti tekevät tiivistä yhteistyötä. Kodilla
on tärkeä rooli koulun yhteistyökumppanina.

Kun opettajilta on kysytty oppilaiden käyttäytymisongelmien syistä (Erätuuli & Puu-
rula 1990), heidän mielestä kotien kasvatustyön puutteet olivat ongelmien syinä.
Omassa tutkimuksessani oppilaiden mielestä hyvät käytöstavat opitaan kotona ja van-
hempien hyvällä esimerkillä on vaikutusta. Vanhempien tulee myös vaatia oppilailta
hyvää käytöstä ja heidän pitäisi keskustella ongelmista lastensa kanssa ja tarvittaessa
antaa rangaistuksia. Vanhempien kannustus auttaisi myös käyttäytymään hyvin.

Tutkimuksessani oppilaiden mielestä kotona opitaan hyvä käytös ja vanhempien esi-
merkillä on vaikutusta. Heidän mielestään myös kodin kannustuksella ja keskusteluilla
lapsen kanssa oli vaikutusta, samoin kodin rangaistuksilla ja vaatimuksella hyvästä
työrauhasta. Vanhemmat tarvitsevat vahvistusta omaan vanhemmuuteensa rajojen
asettajina ja nuoresta välittämiseen. Vanhempainryhmän tarjoama vertaistuki voisi
auttaa tässä asiassa vanhempia. Oppilaiden ja vanhempien yhteisiä luokkakokouksia ta-
paamisia voisi järjestää esimerkiksi jonkun teeman ympärille. Vanhempien on myös
hyvä oppia tuntemaan oman lapsensa luokkakavereita.

Koulumme vanhempaintoimintaa tulisi kehittää, ja olisi tärkeä aktivoida uusia vanhempia mukaan vanhempainryhmätoimintaan. Vanhempainiltojen suunnittelussa pitäisi kuulua enemmän vanhempien ääni, että tilaisuudet vastaisivat paremmin vanhempien toiveita. Koulun ja kodin väliseen tiedottamiseen tulisi kiinnittää huomiota, että se toimisi aikuiselta aikuiselle -periaatteella. Koulun tulisi olla sopia yhdessä vanhempien kanssa, mikä olisi paras tapa tiedonkulkuun.

Taulukko 5. Kehittämisehdotukset

Oppilas	Kasvatuskeskustelut Vertaissovittelu
Opettaja	Mentorointi Työnohjaus
Vanhemmat	Keskustelut
Opinto-ohjaaja Koulukuraattori Erityisopettaja Koulukummi	Keskustelut

11 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Tutkimuksessani valitsin haastateltavakseni ne oppilaat, jotka ovat aktiivisia ja joilla on mielipiteitä asiasta. Tukioppilaat, luokkien puheenjohtajat ja sihteerit ovat hyvin erilaisista oppilaista koostuva ryhmä. Ryhmään kuuluu hyvin aktiivisia ja ulospäin suuntautuvia sekä hiljaisia ja rauhallisia oppilaita. Mukana on myös maahanmuuttajaoppilaita. Tutkimusryhmäni koko ja edustavuus oli mielestäni sopiva löytämään vastausta koulun työrauhan todellisesta tilanteesta.

Haastattelulomake oli pitkä ja laaja tämän ikäiselle nuorelle. Haastattelemalla jokaista oppilasta yksitellen, pystyin varmistamaan, että oppilas ymmärsi kysymyksen. Joillekin oppilaille käsitteitä piti avata enemmän kuin toisille. Tehtävänanto ymmärrettiin yleensä hyvin, toiset olivat valmistautuneet tilanteeseen selvästi enemmän kuin toiset ja osalla oli paljon omia ajatuksia, josta he halusivat kertoa.

Suurimmat eroavaisuudet vastauksissa tulivat tyttöjen ja poikien kohdalla ja siksi tarkastelin tuloksia jakamalla ne tyttöjen ja poikien mielipiteisiin. Pienen haastattelutuksen vuoksi en erotellut vastauksia tarkemmin luokka-asteen mukaan, koska silloin olisi helpompi päätellä, kenen vastauksesta olisi kysymys. Kun haastateltava

ryhmä oli pieni, se antoi mahdollisuuden yksilöhaastattelun kautta paneutua jokaisen haastateltavan oppilaan mielipiteeseen. Yksilötapaamiset lisäsivät luotettavuutta. Fenomenologinen näkökulma korostaa juuri henkilön yksilöllisiä kokemuksia ja niiden huomioon ottamista. (Syrjälä, ym. 1995, 116 – 117.)

Toimin tukioppilasohjaajana opettajan työparina ja siksi tukioppilaiden ryhmä on minulle tuttu ja etenkin 9. luokan oppilaat, jotka ovat jo toista vuotta tukioppilaina. Uskon, että myös terveydenhoitajan haastattelussa saadaan samansuuntaisia vastauksia tästä aiheesta. Terveydenhoitajan tekemään laajaan terveystarkastukseen kuuluu myös luokan ilmapiiriin ja työrauhaan liittyviä kysymyksiä. Tutumpien oppilaiden oli helppompaa kertoa mielipiteistään. Oppilaan oma temperamentti vaikutti myös mielestäni siihen, kuinka paljon hän tuotti ideoita avoimien kysymysten kohdalla. Huomioin myös, että jos vastaajana oli hyvin ulospäin suuntautunut nuori, hän viihtyi toiminnallisessa ympäristössä, eikä häiriintynyt helposti. Jos vastaajana oli rauhallinen henkilö, hän viihtyi myös itse rauhallisessa ympäristössä ja nämä nuoret toivoivat myös oppituntien olevan aivan hiljaisia. Heidän mielestään tällainen ympäristö olisi paras työympäristö.

Oppilaiden haastattelut suoritin omassa työhuoneessani, joka on keskellä koulurakennusta, samalla käytävällä luokkien kanssa. Tämä mahdollisti oppilaiden joustavan tulemisen myös kesken oppituntien. Haastattelulomake auttoi minua pitäytymään teemoissa, sillä joidenkin tutumpien oppilaiden kanssa haastattelu olisi muuten helposti laajentunut myös ohi aiheesta. Lomakkeen avulla pystyin toimimaan jokaisen haastateltavan kanssa neutraalisti ja hyvin samalla tavalla. Oman työhuoneeni asiakastuolit ovat hyvin pehmeitä nojatuoleja ja sillä oli ehkä merkitystä, koska useimmat oppilaat toivoivat ensimmäiseksi myös luokkaansa pehmeämpiä ja parempia tuoleja.

Olen esittänyt tutkimustulokseni tutkimuksessani mukana olleille oppilaille, ja paikalla oli myös muutama muu oppilas. Yhden tutkimuksessani mukana olleen oppilaan kanssa kävin tutkimustulokset kahden kesken läpi. Oppilaat seurasivat esitystäni mielenkiinnolla ja sain oppilailta positiivista palautetta. Heidän mielestään tulokset pitivät hyvin paikkansa.

Terttu Gröhn tutki työrauhaa 1970-luvulla, ja hänen mukaansa onnistunut tilanteen selvittely tapahtuu keskustelemalla kahden kesken oppilaan kanssa ja rangaistuksilla

ei ratkaista ongelmia. Omassa tutkimuksessani oppilaat olivat aivan samaa mieltä siitä, että asiat tulisi selvittää puhumalla oppilaan kanssa ja näin saadaan paras ratkaisu. Tutkimuksessani oppilaat eivät myöskään uskoneet jälki-istunnolla rankaisemiseen.

12 POHDINTA

Koulu voi kehittyä vain siten, että koko henkilökunta, oppilaat ja yhteistyökumppanit tekevät hyvää yhteistyötä keskenään. Toimintakulttuurin muutokseen tarvitaan oikeita valmiuksia, keskustelua yhteisistä tavoitteista, strategioita, resursseja ja kaikkien sitoutumista yhteisiin päätöksiin. Valmiudet ovat olennainen osa muutosprosessissa, sillä ei riitä, että ihmiset ovat samaa mieltä asioista, vaan tarvitaan oikeasti halua päästää irti vanhasta ja opetella uusia toimintamalleja sekä toteuttaa niitä käytännössä. Kehittämistyöhön tarvitaan myös aina myönteistä asennetta, hyvää vuorovaikutusta ja osallisuutta.

Etelä-Kymenlaakson Lapsen Ääni -hanke on kouluttanut Kirsi Saukkolan johdolla monialaisia työntekijöitä ratkaisukeskeiseen työotteeseen lapsen ja nuoren kohtaamisessa. Tätä koulutusta tarvittaisiin myös laajemmin opettajille, josta he saisivat uusia välineitä nuorten kohtaamisiin ja heidän kanssa käytäviin keskusteluihin. Tavoitteena olisi saada opettajan työkalupakkiin myönteisiä, konkreettisia käytännön työkaluja, joiden avulla hän voisi kohdata arvostavasti, ohjata ja opastaa oppilasta myönteisten ratkaisujen löytämisessä.

Oppilaat innostuivat hyvin keskustelemaan kanssani työrauhasta. Parasta oli huomata, että oppilailla oli paljon hyviä mielipiteitä. Oppilaat osaavat myös pohtia omaa osuuttaan, miten he voivat vaikuttaa työrauhaan. Tämä oli mielestäni hyvin tärkeä asia, ja sitä tulee arvostaa ja se kannattaisi huomioida työrauhaa kehitettäessä. Koulu on oppilaita varten ja oppilaat ovat lapsia, jotka harjoittelevat sääntöjen noudattamista. Tähän he tarvitsevat aikuisten tukea. Kun oppilaat ovat valmiita ottamaan osan vastuusta, olisi myös koulun aikuisten hyvä tulla vastaan ja pohtia, miten he ovat valmiita kehittämään omaa osuuttaan. Tässä olisi jatkotutkimukselle aihe, jossa käsiteltäisiin samaa teemaa koulumme aikuisten näkökulmasta.

Kun olen tehnyt tätä työtäni, on kirjoittamiseni pysäyttänyt kaksi kertaa uutinen oppilaan puukottamisesta ja yksi ampuminen koulussa. Tämä ei voi olla pysäyttämättä meitä koulussa työskenteleviä pohtimaan, miten ja miksi tällaista voi tapahtua. Voin

vain kuvitella eri osapuolten läheisten tuskan suuruutta, tällaisessa tilanteessa. Molemmat osapuolet ovat aina myös jonkun vanhemman lapsia, koulun oppilaita, ystäviä tai läheisiä. Kysymys on tapahtumasta, mikä järkyttää suurta määrää ihmisiä. Miten voisimme jo aikaisemmin puuttua ja auttaa? Tällainen teko koulussa kertoo valtavasta epätoivosta ja ihmisen tuskasta, jota kukaan ei ole nähnyt ajoissa.

Nyt pitäisi panostaa siihen, että meillä olisi valmiina myös toimivat ennalta estävät suunnitelmat, että näiltä ikäviltä tapahtumilta ja inhimillisiltä kärsimyksiltä jatkossa välttyttäisiin. Linaan Olavi Sydänmaanlakkaa (1998), joka on sanonut, että väkivalta-tilanteisiin on mentävä aina kahta viikkoa aikaisemmin. Juuri näin meidän pitäisi koulussakin alkaa asennoitumaan ja toimimaan. Jokainen oppilas on yhtä tärkeä ja meidän on tehtävä kaikkemme, että koulu on kaikille turvallinen paikka opiskella ja työskennellä. Kouluyhteisön hyvinvointi kuuluu kaikille koulussa työskenteleville.

Kun jotain ikävää on sattunut, kouluissa on panostettu toimintavalmiuteen tällaisissa tilanteissa. Koulujen kriisisuunnitelmat ovat valmiina ja tilanteet ovat harjoiteltu, kuinka tulee toimia. Inhimillisen hädän näkökulmasta mielestäni ollaan liian myöhään valmiudessa. Koulukuraattorin työni painopiste on vahvasti tällä hetkellä korjaavassa työssä eli on kun on jo sattunut jotain ikävää. Opettajan omat keinot ovat loppuneet, ja oppilaan pahalle ololle tai huonolle käytökselle ei ole löytynyt ratkaisua. Usein myös molemmat osapuolet ovat kokeneet tullessa väärinkohdeiluiksi. Silloin on aika kuulla molempia osapuolia ja motivoida asianosaiset sovintotilaisuuteen. Toimin koulun kriisityöntekijänä, ristiriitojen sovittelijana, opettajan työnohjaajana, oppilaan tukijana ja edunvalvojana sekä huoltajien kasvatustehtävän tukijana. Sovittelutilaisuuksien kokoonpano vaihtelee hyvin paljon tapauskohtaisesti. Oppilaan ja opettajan paha olo näkyy myös luokan työrauhassa, siksi siihen on reagoitava aina mahdollisimman nopeasti.

Kun etsin materiaalia tutkimukseeni huomasin myös, että on olemassa aivan valtavasti tietoa ja kokemuksia hyvistä käytännöistä, miten toimimalla voidaan saavuttaa hyvinvoiva koulu ja vaikuttaa työrauhaan. On paljon helpompi jatkaa kuten aina ennenkin, mutta meidän aikuisten olisi muistettava vastuu lapsista ja nuorista ja huomioida yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset sekä pysyttävä kehityksen mukana. Lääninhallitusten poistuttua kuntien toimintojen valvontakäynnit jäivät myös historiaan. Tästä huo-

limatta lakien ja ohjeistusten noudattaminen on tärkeää toteuttaa ja jatkaa kehittämis-toimintaa vastaamaan tämän päivän tarpeisiin.

Koulun toimintakulttuurin muutokseen tarvitaan paljon yhteistä työtä. Meidän tulisi löytää omat voimavaramme ja yhdessä arvioida kehittämiskohteemme. Tähän tarvitaan kaikkia, koko koulun henkilökunnan, oppilaiden, sidosryhmien ja kotien välistä hyvää yhteistyötä. Yksin on vaikea muuttaa maailmaa mutta uskon vahvasti yhteistyön voimaan.

Opinnäytetyön prosessi on ollut hyvä muistutus jälleen siitä, että oppilailla on paljon sanottavaa, kun vaan annamme heille mahdollisuuden sanoa mielipiteensä. Meidän aikuisten tulee jatkossa enemmän kuulla oppilaita ja näin antaa heille mahdollisuus osallisuuteen heidän omassa yhteisössään. Sen myötä voimme antaa oppilaillemme elämän eväitä ja kokemuksia, että he ovat arvokkaita ja heidän mielipiteillään on merkitystä tässä yhteiskunnassa.

LÄHTEET

Ahola, M. 2002. Mestari luokka. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 14.12.1998/986

Brown, D. 2005. The Significance of Congruent Communication in Effective Classroom Management. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, Vol. 79, Issue 1, s.12 - 15.

Eräutuuli, M. & Puurula, A. 1990. Miksi häiritset minua. Työrauhahäiriöistä ja niiden syistä yläasteella oppilaiden kokemana. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 81. Helsinki: Yliopistopaino.

Gellin, M. 2011. Sovittelu koulussa. Juva: PS-kustannus.

Gröhn, T. 1979. Opettajien ongelmallisina kokemat koulutilanteet ja heidän toimintansa näissä tilanteissa. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia n: 0 72. Teoksessa: Hellström, M. 2008. Sata sanaa opetuksesta. Keskeisten käsitteiden käsikirja. Juva: PS-kustannus, s. 335 - 338.

Hakanen, J. 2006. Opettajien työn imu ja työuupumus. Teoksessa: Perkiö-Mäkelä, M & Nevala, N. & Laine. V. 2006. Hyvä koulu. Työterveyslaitos. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy, s. 29.

Heinonen, V. 2011. Koulutuksen tulevaisuus, koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaluonnos, KESU. Luento. 30.11.2011. Helsinki: Congress Paasitorni.

Hellström, M. 2008. Sata sanaa opetuksesta. Keskeisten käsitteiden käsikirja. Juva: PS-kustannus.

Hirsjärvi, S. 1983. Kasvatustieteen käsitteistö. Keuruu: Otava.

Hirsjärvi, S. & Hurme H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Holopainen, P., Järvinen, R., Kuusela, J. & Packalen, P. 2009. Työrauha tavaksi. Kohtaaminen, toimintakulttuuri ja pedagogiikka koulun arjessa. Helsinki: Edita Prima.

Jokinen, H. 2006. Mentorointi uuden opettajan ammatillisen kehittymisen tukena. Jyväskylän yliopiston. Koulutuksen tutkimuslaitoksen internetsivut. Saatavana: <http://ktl.jyu.fi/tell/index.html> [viitattu 18.2.2012].

Kananen, J. 2008. KVALI. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

KaKe - Kasvatuskeskustelu. Peda.net-kouluverkon internetsivut. Saatavissa: <http://peda.net/veraja/lohja/tytyri/hankkeet/kake>. [viitattu 18.2.2012].

Kiilakoski, T. 2007. Johdanto: Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa: Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Hakapaino Oy.

Koski, A. 2007. Työn eetoksena hyvä elämä tehostetun palveluasumisen yksikössä - Uutta moniammatillista työyhteisöä rakentamassa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Saatavissa: <http://acta.uta.fi/teos.php?id=11020> [viitattu 23.2.2012]

Koskenniemi, M. & Hälinen, K. 1970. Didaktiikka: lähinnä peruskoulua varten. Teoksessa: Holopainen, P., Järvinen, R., Kuusela, J. & Packalen, P. 2009. Työrauha tavaksi. Kohtaaminen, toimintakulttuuri ja pedagogiikka koulun arjessa. Helsinki: Edita Prima.

Koskenniemi, M. & Valtasaari, A. 1965. Taitava opettaja. Johdatusta kansakoulunopettajan työhön. Teoksessa: Hellström, M. 2008. Sata sanaa opetuksesta. Keskeisten käsitteiden käsikirja. Juva: PS-kustannus, s. 335 - 338.

Kral, R. 1993. Ratkaisukeskeisen työskentelytavan sovellutuksia koulussa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Kuntalaki 17.3.1995/365.

Kämppi, K., Väimaa, R., Tynjälä, J., Haapasalo, I., Villberg, J. & Kannas, L. 2008. Peruskoulun 5., 7., ja 9. luokan oppilaiden koulukokemukset ja koettu terveys. WHO – Koululaistutkimuksen trendejä vuosina 1994 - 2006. Tampere: Juvenes Print - Tampereen yliopistopaino Oy.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Linnakylä, P. & Välijärvi, J. 2005. Arvon mekin ansaitsemme. Kansainvälinen arviointi suomalaisen koulun kehittämiseksi. Keuruu: PS-kustannus.

Lipponen, K. 2010. Myönteiset tunteet selittämässä ratkaisukeskeistä työskentelyä. Ratkes-ratkaisu- ja voimavarakeskeisen kulttuurin lehti 3/2010, s. 7 - 8.

Luukkainen, O. 2005. Opettajan matkakirja tulevaan. Juva: PS-kustannus.

Molnar, A. 1994. Tavoitteena työrauha. Juva: WSOY.

Muukkonen, T. 2009. Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa: Bardy, M. (toim.). Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Yliopistopaino, s. 133 -136.

Mäkelä, J. 2010. Dialogisesti lapsen kehityksen rinnalla. Luento 17.9.2010. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Niemi, R. 2007. Luokka jossa saa ajatella. Teoksessa Gretscher, A. & Kiilakoski, T. (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Hakapaino Oy, s. 42 - 48.

Nieminen, T. 2006. Työnohjaus koulutyön tukena. Teoksessa: Perkiö-Mäkelä, M & Nevala, N. & Laine. V. Hyvä koulu. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy, s. 43 - 49.

Nuorisolaki 27.1.2006/72.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Piispanen, M. 2008. Hyvä oppimisympäristö ja yhtenäinen perusopetus. Teoksessa: Johnson, P. & Tantt, K. (toim.) Kestäviä ratkaisuja kouluun. Kokemuksia yhtenäisestä perusopetuksesta. Juva: PS-kustannus, s. 41 – 47.

Poutala, M. 2010. Opettajan valta ja vastuu. Juva: PS-Kustannus.

Poutanen, V.-M. 2010. Haastattelututkimus. Luentosarja. Syksy 2010. Lappeenranta: Etelä-Karjalan kesäyliopisto.

Poutanen, V.-M. 2010. Johdatus empiirisen sosiaalitutkimuksen menetelmiin. Syksy 2010. Lappeenranta: Etelä-Karjalan kesäyliopisto.

Salmela-Aro, K. 2010. Koulu-uupumus sosiaalisessa kontekstissa: koulu, koti ja kavereipiiri. *Psykologia* 45/2010, s. 450.

Saloviita, T. 2007. Työrauha luokkaan. Löydä omat toimintamallisi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Saloviita, T. 2009. Meidän koulu. Keinoja työrauhan ja hyvän ilmapiirin saavuttamiseen. Juva: PS- kustannus.

Salovaara, R. & Honkonen, T. 2011. Rakenna hyvä luokkahenki. Porvoo: PS-kustannus.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Syrjälä, L. , Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1995. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjapaino West Point Oy.

Verso-vertaissovittelu. Verso-vertaissovittelun internetsivut. Saatavissa: <http://www.ssf-ffm.com/vertaissovittelu/>. [viitattu 18.2.2012].

Wallin, A. 2011. Sosiaalityö koulussa. Tallinna: Raamatutrukikoda.

Yleissopimus lapsen oikeuksista. Unicefin internetsivut. Saatavissa:
http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko. [viitattu 20.2.2010].

Hyvät vanhemmat!

Valmistelen ylemmän sosionomi opintojen opinnäytetyötäni, Kymenlaakson ammattikorkeakouluun. Aiheeni on Virolahden yläkoulun työrauhan kehittäminen. Tavoitteenani on haastatella 8.-9.luokkien tukioppilaita ja 7.luokkien puheenjohtajia ja sihteereitä.

Tätä työtä varten, pyydän lupaa haastatella nuortanne. Haastattelusta saamiani tietoja tulen käsittelemään luottamuksellisesti ja ne tulevat vain tutkimuskäyttöni. Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden nimiä ei tulla mainitsemaan missään yhteydessä.

Toivoisin vahvistusta lupaanne alla olevalla lomakkeella, minkä voi palauttaa koulun kansliaan tai suoraan minulle tiistaina 13.12.2011. Lisätietoja annan mieluiten sähköpostilla.

Kiitos yhteistyöstä!

Eija Kiiski, koulukuraattori

eija.kiiski@virolahti.fi, puh. 050 389 2183

Palauta tämä osa koulukuraattorille tai kansliaan. Laita rasti valitsemaanne kohtaan.

Suostun, että nuortani haastatellaan _

En suostu, että nuortani haastatellaan _

Nuoren nimi _____

Vanhemman allekirjoitus _____

HAASTATTELULOMAKE

Hei, tutkin koulumme työrauhaa oppilaan näkökulmasta. Voit olla samaa mieltä tai eri mieltä väittämistäni. Lisäkysymyksiin (millä, miten jne.) voit kertoa vielä omin sanoin mielipiteesi.

Mielestäni oppilaan mielipiteen on tärkeä kuulla, kun kouluamme kehitetään. Monet lait myös ohjeistavat, että nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. Olen valinnut juuri sinut vastaamaan tähän haastatteluun.

Olen 7.luokan puheenjohtaja tai sihteeri _____

Olen 8.luokan tukioppilas _____

Olen 9.luokan tukioppilas _____

Olen tyttö _____

Olen poika _____

1. MILLAINEN TYÖRAUHA ON KOULUSSAMME?

	SAMAA MIELTÄ	ERI MIELTÄ	EN OSAA SANOA
A. HYVÄ, EI ONGELMIA MILLÄÄN TUNNEILLA	-	-	-
B. VAIN MUUTAMILLA TUNNEILLA ON ONGELMIA	-	-	-
C. USEILLA TUNNEILLA ON ONGELMIA	-	-	-
D. KAIKILLA TUNNEILLA ON ONGELMIA	-	-	-

2. MILLAISTA ON SINUN OPPITUNNEILLASI?

A. TÄYSIN HILJAISTA	-	-	-
B. RAUHALLISTA TYÖSKENNELLÄ, VAIKKA EI OLEKAAN HILJAISTA	-	-	-
C. MELKOINEN METELI	-	-	-
D. MUUNLAISTA, MILLAISTA?	-	-	-

3. MITEN OPPILAAT TOIMIVAT OPPITUNNILLA?

A. KESKITTYVÄT OPETUKSEEN	-	-	-
B. TEKEVÄT KOTILÄKSYT	-	-	-
C. TOIMIVAT OPETTAJAN OHJEIDEN MUKAAN	-	-	-
D. TEKEVÄT MUUTA KUIN OPPITUNTIIN LIITTYVIÄ ASIOITA, MITÄ?	-	-	-
E. MYÖHÄSTELEVÄT OPPITUNNEILTA	-	-	-
F. HÄIRITSEVÄT OPETUSTA? MITEN?	-	-	-

G. MUUTA,
MITÄ? _____

4. KÄRSIIKÖ SINUN OPISKELUSI TYÖRAUHAONGELMISTA?

- A. KYLLÄ
B. JOSKUS
C. EI

5. MITÄ PIDÄT SUURIMPINA TYÖRAUHAONGELMINA?

A. OPPILAIDEN KIELENKÄYTTÖÄ (KIROILU, NIMITTELY, HUUTELU)	-	-	-
B. OPPILAIDEN KESKENÄÄN PUHUMISTA	-	-	-
C. OPPILAIDEN KESKINÄISIÄ RIITOJA	-	-	-
D. OPPILAAT PUUTTUVAT TOISTEN ASIOIHIN	-	-	-
E. OPPILAAT SANOVAT VASTAAN OPETTAJALLE	-	-	-
F. OPPILAAT VAELTELEVAT LUOKASSA	-	-	-
G. MUUTA, MITÄ?			
- _____
- _____
- _____

6. MILLOIN TYÖRAUHAONGELMIA ESIINTYY ENEMMÄN?

A. OPETTAJANA ON SIJAINEN	-	-	-
B. OPETTAJA EI VAADI TYÖRAUHAA	-	-	-
C. OPETTAJANA ON NAINEN	-	-	-
D. OPETTAJANA ON MIES	-	-	-
E. OPETTAJA ON VASTAVALMISTUNUT	-	-	-
F. OPETTAJALLA ON PALJON KOKEMUSTA	-	-	-
G. AAMUN OPPITUNNEILLA	-	-	-
H. RUOKAILUN JÄLKEEN	-	-	-
I. PÄIVÄN VIIMEISILLÄ OPPITUNNEILLA	-	-	-
J. OPPILAILLA ON RIITTA KESKENÄÄN	-	-	-
K. LUOKASSA KIUSATAAN	-	-	-
L. LUOKASSA ON HUONO ILMAPIIRI	-	-	-
M. MUU, MIKÄ?			
- _____
- _____
- _____

7. MILLOIN TYÖRAUHAONGELMIA ESIINTYY VÄHEMMÄN?

A. OPPILAAT NOUDATTAVAT OPETTAJAN OHJEITA	-	-	-
B. OPPILAILLA ON HYVÄT KÄYTÖSTAVAT	-	-	-
C. LUOKAN ILMAPIIRI ON HYVÄ	-	-	-
D. HÄIRIÖTÄ AIHEUTTAVAT OPPILAAT OVAT PIENRYHMÄSSÄ	-	-	-
E. OPETTAJALLA ON TAITO PITÄÄ TYÖRAUHAA YLLÄ	-	-	-
F. OPETTAJA OPETTA MIELENKIINTOISESTI	-	-	-
G. LUOKASSA ON KAKSI OPETTAJAA	-	-	-
H. MIESOPETTAJAN TUNNILLA	-	-	-
I. NAISOPETTAJAN TUNNILLA	-	-	-
J. OPETTAJA ON VASTAVALMISTUNUT	-	-	-
K. OPETTAJALLA ON PITKÄ TYÖKOKEMUS	-	-	-
L. AAMUN OPPITUNNEILLA	-	-	-
M. RUOKAILUN JÄLKEEN	-	-	-
N. PÄIVÄN VIIMEISILLÄ OPPITUNNEILLA	-	-	-
O. MUU,	-	-	-
MIKÄ?			

8. MITEN OPETTAJAT TOIMIVAT, ETTÄ LUOKKAAN TULEE HYVÄ TYÖRAUHA?

A. OPETTAJA VAATII TYÖRAUHAA	-	-	-
B. OPETTAJA OSAA OPETTAA HYVIN	-	-	-
C. LUOKASSA ON SELKEÄT PELISÄÄNNÖT	-	-	-
D. HÄIRITSEVÄT OPPILAAT POISTETAAN LUOKASTA	-	-	-
E. OPETTAJA KESKUSTELEEE OPPILAIEN KANSSA	-	-	-
F. MUU, MIKÄ	-	-	-

9. MITEN OPPILAAT TOIMIVAT, ETTÄ LUOKKAAN TULEE HYVÄ TYÖRAUHA?

A. OPPILAAT AUTTAVAT TOISIAAN	-	-	-
B. OPPILAAT KUUNTELEVAT OPETTAJAA	-	-	-
C. OPPILAAT TULEVAT HYVIN TOIMEEN KESKENÄÄN	-	-	-
D. MUU,	-	-	-
MIKÄ?			

10. MILLAINEN OLISI TÄYDELLINEN TYÖRAUHA LUOKASSA?

11. SINULLA OLISI RAJATTOMAT MAHDOLLISUUDET VAIKUTTAA TYÖRAUHAAN, MITÄ ITSE TEKISIT?

12. MIKÄ AUTTAA SINUA TYÖSKENTELYSÄ OPPITUNNILLA?

A. ISTUN ETURIVISSÄ	-	-	-
B. KUUNTELEN OPETTAJAA	-	-	-
C. KIRJOITAN MUISTIINPANOJA	-	-	-
D. PIIRRÄN	-	-	-
E. KAVERINI OVAT SAMASSA RYHMÄSSÄ	-	-	-
F. AJATTELEN MUITA ASIOITA	-	-	-
G. MUUTA, MITÄ?	-	-	-

13. MIKÄ MIELESTÄSI AUTTAISI MUITA OPPILAITA, ETTÄ LUOKASSA OLISI HYVÄ TYÖRAUHA?

A. OPPILAAT SAAVAT ISTUA KAVERIN VIERESSÄ	-	-	-
B. OPPILAAT ISTUVAT YKSIN	-	-	-
C. OPPILAAT SAAVAT VÄLIPALAA VÄLITUNNEILLA	-	-	-
D. OPPILAIDEN PITÄÄ MENNÄ VÄLITUNNILLA ULOS	-	-	-
E. MUUTA, MITÄ?	-	-	-

14. MIKÄ AUTTAISI OPETTAJAA SAAMAAN LUOKKAAN HYVÄN TYÖRAUHAN?

A. OPETTAJA VAATII OPPILAITA OLEMAAN HILJAA	-	-	-
B. OPETTAJA ANTAA OPPILAIDEN KUUNNELLA KUULOKKEILLA MUSIIKKIA	-	-	-
C. OPETTAJA POISTAA LUOKASTA HÄIRIKÖIVÄT OPPILAAT	-	-	-
D. OPETTAJA ANTAA JÄKI-ISTUNNON	-	-	-
E. OPETTAJA KESKUSTEE KAHDEN KESKEN HÄIRITSIJÖIDEN KANSSA	-	-	-
F. OPETTAJA OPETTA MIELENKIINTOISESTI	-	-	-
G. MUUTA, MITÄ?	-	-	-

15. MILLAINEN ON LUOKAMME ILMAPIIRI?

SAMAA MIELTÄ

ERI MIELTÄ

EN OSAA SANOA

- A. TURVALLINEN
 B. INNOSTUNUT
 C. HYVÄKSYTÄÄN ERILAISUUTTA
 D. MINUT HYVÄKSYTÄÄN
 E. EI KIUSATA KETÄÄN
 F. MUU, MILLAINEN?

-	-	-
-	-	-
-	-	-
-	-	-
-	-	-

16. VAIKUTTAAKO LUOKKATILA TYÖRAUHAAN?

- A. KYLLÄ
 B. EI

17. MILLAINEN OLISI PARAS MAHDOLLINEN LUOKKATILA?

18. MITÄ VANHEMMAT VOIVAT TEHDÄ, ETTÄ LUOKASSA ON HYVÄ TYÖRAUHA?

- A. OPETTAA KOTONA HYVÄT KÄYTÖSTAVAT
 B. VAATIA KÄYTTÄYTYMÄÄN KOULUSSA HYVIN
 C. KÄYTTÄYTYMÄLLÄ ITSE ESIMERKILLISESTI HYVIN
 D. PALKITSEMALLA HYVÄSTÄ KÄYTÖKSESTÄ
 E. RANKAISEMALLA HUONOSTA KÄYTÖKSESTÄ
 F. MITÄ

MUUTA? _____

19. KUKA MUU VOISI AUTTAA LUOKAN TYÖRAUHAAN?

- A. REHTORI
 B. OPINTO-OHJAAJA
 C. KOULUKURAATTORI
 D. TERVEYDENHOITAJA
 E. ERITYISOPETTAJA
 F. MUU, KUKA ? _____

-	-	-
-	-	-
-	-	-
-	-	-
-	-	-

20. MITÄ TOIVOISIT HÄNEN TAI HEIDÄN TEKEVÄN?

KIITOS!